

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

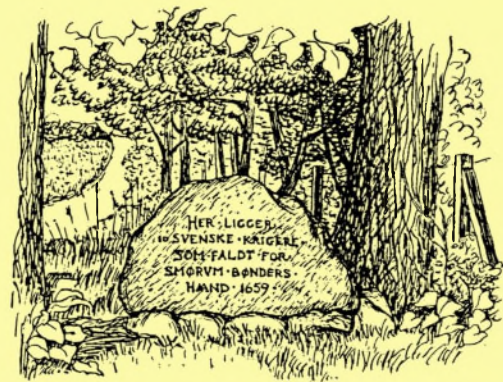
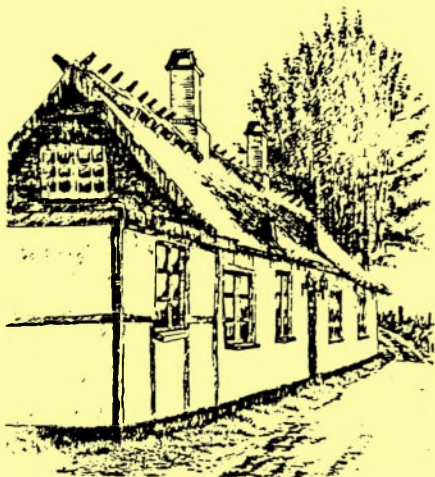
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

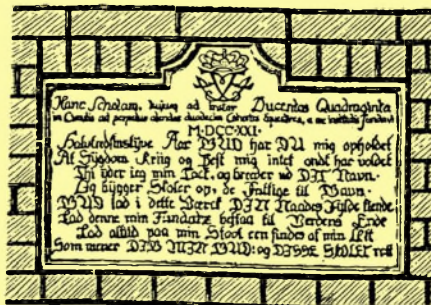
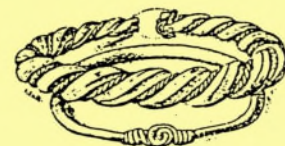
Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ISSN 0905 8834

Årsskrift 2006 Ledøje-Smørum Historisk Forening og Arkiv

Årsskrift 2006
Ledøje-Smørum
Historisk Forening
og Arkiv

Foreningens bestyrelse

<i>Formand</i>	Per E. Tidgen	4465 6480
<i>Næstformand</i>	Anni Pedersen	4465 4720
<i>Kasserer</i>	Inge Winther	4497 6808
<i>Sekretær</i>	Hannah Rank	4465 1970
	Finn Sølvbjerg Hansen	4465 9927
	Knud Remi Christensen	4466 3452
	Inga Nielsen	4497 3696
<i>Suppleanter</i>	Line Ludvigsen	4465 3547
	Bent Thygesen	4497 5054
<i>Revisorer</i>	Ebbe Engmark	4465 2829
	Niels Henrik Rank	4465 1900

Lokalhistorisk Arkiv

<i>Adresse</i>	Smørum Gamle Skole Smørum Bygade 35 2765 Smørum
<i>Arkivleder</i>	Ingrid Bay
<i>Telefon/fax</i>	4497 1167
<i>Åbningstid</i>	Hver torsdag kl. 10 – 13 1. lørdag i måneden kl. 11 – 13 (undtagen helligdage og juli måned)

Årsskrift 2004

<i>Redaktion</i>	Knud Remi Christensen Inga Nielsen Anni Pedersen Per E. Tidgen
<i>Layout</i>	Fredi Paludan Bentsen
<i>Tryk</i>	Stormtryk

Indhold

Forord	3
Grave fra stenalderen og rige bebyggelser fra bronze- og jernalder	4
Udgravning af gravhøj i Ledøje-Smørum Kommune – nye resultater erstatter gamle	15
Smørumovrefundet og Frederik 7. oldtidssamling på Jægerspris Slot	18
En udskiftningsforretning i Smørumovre	23
Udvandring fra Ledøje og Smørum sogne 1868 – 1908	27
Brødsværeren Alfa	31
Tvillingerne Jørgen og Børges oplevelser af krigens afslutning i Hove 1945	33
Erindringer fra Schæfergaarden i Smørumnedre ...	34
Erindringsglimt fra mine første skoleår i forskolen i Smørumnedre	38
Fra Globetrotter til krydderurter	41
Nye danskere i Danmark - fra Bagdad til Smørumnedre	44
Nye genstande	49
Turen til Nordspanien.....	52
LS Doku 2006.....	54
Årets gang i Lokalarkivet	57
Årets gang i Historisk Forening	58

Ved citat fra Årsskriftets artikler skal kilde angives.

Forord

I det år, der er nu gået, har det vist sig, at de øvrige historiske foreninger i Egedal kommune har samme opfattelse af fremtiden, som vi har, nemlig at de lokale historiske foreninger skal bevares og ikke sammenlægges. Derfor vil Ledøje-Smørum Historisk Forenings Årsskrift også fortsætte. Dette nummer er det syttende i rækken, og er forhåbentlig lige så spændende læsning som de øvrige.

Sidste år håbede vi, at vi kunne nå at få samtlige partier, der har været repræsenteret i vort byråd, til at nedskrive deres historie, som den er forløbet her i kommunen. Det har desværre ikke været muligt. Det radikale Venstre, som var den sidste vælgerforening, der skulle medvirke, sagde også ja til at udføre opgaven. De måtte dog efter flere måneders søgen erkende, at de ikke havde tilstrækkeligt skriftligt materiale, der kunne danne basis for at skrive historien.

Da Aase Thygesen sidste år skrev historien om Venstre i Ledøje-Smørum, fandt hun kun skriftlige dokumentationer tilbage til 1913. Men fortsat søgen har nu vist, at Venstre Vælgerforening i Ledøje allerede blev stiftet i 1905 og altså havde 100 års jubilæum. Tillykke.

Det er forståeligt, at Kroppedal Museum fortsat ønskede og har opnået at bevare Ledøje-Smørum og fået hele Egedal som sit ansvarsområde på det arkæologiske felt. Det ser vi blandt andet ved, at Museet i år har leveret hele 3 artikler om de fund, de har gjort ved udgravninger her.

Sidste år var det 60 år siden 2. verdenskrig sluttede. Det har sat mange tanker i gang, således også hos tvillingerne Jørgen og Børge, der har en lille historie om, hvad de fandt i mergelgraven. Der må være flere, der har erindringer fra den tid, erindringer som vi gerne vil modtage i Historisk Forening til de kommende Årsskrifter.

Knud Remi har fulgt en udvandring fra Ledøje til Amerika med et overraskende resultat. Men ikke blot udvandring fra Ledøje-Smørum er interessante, også indvandring har sine spændende vinkler, som bl.a. findes i artiklen ”Fra Bagdad til Smørumnedre”.

Jeg synes selv, at der er mange interessante artikler også i dette Årsskrift, og jeg håber, at De også synes det og vil have fornøjelse ved at læse dem.

Jeg skal her takke forfatterne og redaktionen for det arbejde og den omhu, der er lagt i udarbejdelsen af Årsskrift 2006. Jeg vil også takke vore sponsorer fra vort lokale erhvervsliv og Dansk Lokalhistorisk Forening for deres økonomiske støtte til udgivelsen.

Jeg skal sluttelig ønske alle læsere en glædelig jul og et godt nytår 2007.

God læselyst.

Per E. Tidgen

Grave fra stenalderen og rige bebyggelser fra bronze- og jernalderen

Arkæologiske udgravninger ved Kong Svends Høj i 2002 og 2003

Af Tom Giersing, Kroppedal Museum

Fra efteråret 2002 til foråret 2003 foretog arkæologerne fra Kroppedal store arkæologiske undersøgelser på arealet øst, vest og syd for Kong Svends Høj. Årsagen til udgravningerne var Ledøje-Smørum kommunes planer om at sælge arealet til kommende boligbyggeri, hvilket ville betyde, at eventuelle fortidsminder på det attraktive område ville blive ødelagt, og dermed ikke længere være tilgængelige for eftertiden. Sammen med de omfattende arkæologiske undersøgelser, der blev foretaget i 2000¹ på området nord og øst for Kong Svends Høj og med de nyeste udgravninger fra i år² giver udgravningerne et detaljeret billede af den samlede oldtidsbebyggelse på det højtliggende moræneområde ved Kong Svends Høj

De arkæologiske undersøgelser startede med en prøvegravning af det 23 ha store område. Med en gravemaskine blev mulden afrømmet i 2 m brede søgegrøfter, der blev udlagt i retningen sydvest-nordøst med et interval på 15 m. Retningen på prøvegrøfterne var valgt ud fra, at den giver størst mulighed for "at ramme" rester af langhuse fra oldtiden, der almindeligvis ligger orienteret øst-vest. Selve resterne af hustomterne giver sig til kende som mørkfarvede stolpehuller, der er gravet ned i den lyse råjord, mens andre og som regel større nedgravninger er rester af gruber, hvor man f.eks. har gravet ler, beregnet til lerklining af husenes vægge. I gruberne ligger der ofte mange oldsager, hvoraf flintafslag, lerkarskår og knogler fra husdyr er de almindeligste.

Gruberne er blevet brugt som en slags skraldespand. Nogle gange, og især på mindre højninger eller bakketoppe, kan andre større nedgravninger være rester af jordfæstegrave, og derfor kan det være nødvendigt med en ekstra prøvegrøft her for at konstatere tilstedeværelsen af denne anlægstype, der som regel bidrager med vigtige informationer angående oldtidens mennesker.

Udgravningen

Efter prøvegravningen blev ca. 3 ha af det 23 ha store område udvalgt til egentlige arkæologiske undersøgelser. De undersøgte områder lå øst, vest og syd for Kong Svends Høj på den jævnt mod syd faldende moræneflade, der mod vest og syd afgrænses af stejlere bakkeskråninger og mod øst af boligkvarteret ved Eran-tishaven. En særlig stor koncentration af undersøgte områder lå sydøst for Kong Svends Høj på det sted, hvor boligkvarterene ved Kongeåsen ligger i dag. Det er sandsynligvis en nu bortdrænet større sø, der har ligget, hvor cykelstien nu går under Kongeåsen, der har gjort det omkringliggende område særligt attraktivt for bebyggelse i oldtiden (fig. 1).

Ved udgravningerne fremkom rester af 64 huse og tilhørende anlæg som gruber, brønde m.m. fra bronze- og jernalderen. Desuden fremkom en mindre "gravplads" fra stenalderen og et par urnegrave fra tidlig jernalder. Mange fund i form af flintgenstande, lerkarskår, støbe-

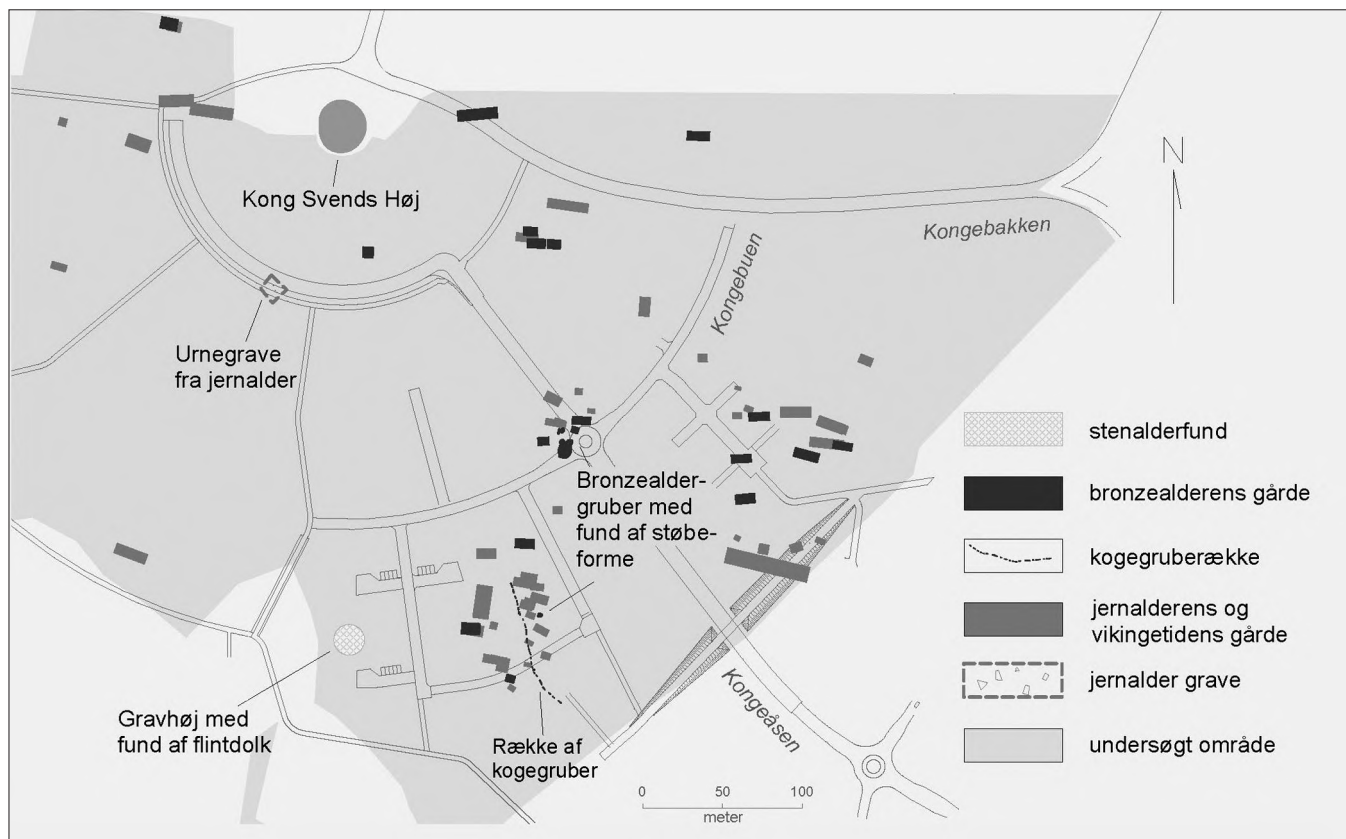

Fig. 1: Oversigtsplan. Tegning: Jan Poulsen og Allan Larsen.

forme, digler, jernredskaber, smykker af metal og glas samt menneske- og dyreknogler blev hjemtaget. Ligeledes blev der hjemtaget trækul, der er velegnet til C14 (kulstof 14 datering). Også jordprøver fra stolpehuller og andre anlæg blev hjemtaget for at udskille eventuelle makrofossiler i form af forkullede korn og ukrudtsfrø, der kan fortælle noget om det forhistoriske landbrug. Da det naturligvis ikke er muligt at omtale alle de mange fund i denne artikel, vil nogle udvalgte fund fra perioderne sten-, bronze- og jernalder blive omtalt ne-

denfor i nogenlunde kronologisk rækkefølge.

Grave fra stenalderen

Når man ser bort fra et par flintøkser, der blev fundet i nogle noget yngre affaldsgruber fra bronzealderen, og som sandsynligvis er en form for genbrug, var der ikke mange fund fra stenalderen på området.

Undtagelsen var dog fire grave, der lå på en mindre forhøjning i nærheden af den stejle bakk skrånning mod syd (fig. 1).

Stedet var beskrevet som en overpløjet gravhøj i Nationalmuseets sognebeskrivelse fra 1889, og da der i 1927 blev fundet en del af en klinge fra et bronzesværd i nærheden, mente man, at der kunne være en grav fra bronzalderen i højen. Dette kunne dog ikke påvises ved de nye undersøgelser, og det kunne heller ikke påvises, at der havde ligget en høj på stedet. Det sidste er dog ret

Fig. 2: Grav fra stenalderen. Foto: Tom Giersing.

sandsynligt, fordi de nye undersøgelser viste, at der var tre stenfyldte aflange nedgravninger under muldlaget på stedet. I alle nedgravningerne blev der konstateret spor efter kister af træ, og det vil sige, at før kisterne er faldet sammen, må nogle af stenene have ligget i et højere niveau, og de har sandsynligvis udgjort en del af et stentæppe og en mindre høj, der har ligget over gravene.

De to største nedgravninger, der var henholdsvis 4 m og 2,5 m lange og over 1 m brede, lå side om side orienteret øst-vest, mens en lidt mindre nedgravning, der var orienteret nordvest-sydøst, lå umiddelbart vest herfor.

I den sidstnævnte grav, der - ved udgravningen - var 0,5 m dyb, fremkom der kun lidt tandemalje fra den afdøde, der sandsynligvis - ud fra støttestenenes placering - var begravet i en slags plankekiste. I den mindste og sydligste af de paralleltiliggende grave, der var ca. 0,3 m dyb, fremkom et nogenlunde velbevaret skelet, der viste, at den afdøde var en kvinde³, der var gravlagt på siden med optrukne ben og med hovedet i vest. Som i den forrige grav har kisten sandsynligvis været en plankekiste. Begge grave var fundtomme med hensyn til gravudstyr. En medgiven gravgave eller noget personligt udstyr kunne muligvis have givet en umiddelbar datering af gravene, og det kunne have fortalt noget om de afdødes status m.m.

Øverst i den største nedgravning lå der et dårligt bevaret skelet i rygleje med hovedet i vest (fig. 2). Ved den afdødes hoved lå gravudstyr i form af en fint tilhugget flintdolke (fig. 3). Ud fra flintdolken kan graven dateres til tidlig dolketid (ca. 2300 f.Kr.), der er den sidste periode i bondestenalderen. Dolken angiver også, at den afdøde er en mand med en vis status, idet de flotte fint tilhuggede flintdolke, der var efterligninger af fornemme bronzedolke fra sydligere himmelstrøg, var tidens vigtigste statussymbol.

Fig. 3: Flintdolken fra stenaldergraven. Foto: Erling Pultera.

Under sidstnævnte grav lå endnu en grav, hvis bund lå 0,5 m under råjordens overflade. Her var der kun bevarer enkelte opløste knogler fra den gravlagte, og der var intet gravudstyr. Placeringen af større støttesten i begge grave sandsynliggør, at de afdøde blev begravet i bulkister, d.v.s. kister lavet af udhulede træstammer. Skikken med at begrave folk i "etager" forekommer også på andre lokaliteter med grave fra dolketid.

Selv om det kun er én af gravene, der er sikkert dateret, er det ud fra gravenes form og placering i forhold til hinanden sandsynligt, at alle gravene er nogenlunde samtidige. Manden med dolken, kan være en slags høvding, og kvinden i graven er hans kone, og i den lidt mindre grav ligger deres barn. Personen i graven under manden med dolken kan måske være mandens far.

Det ældste hus

Et af langhusene fra oldtiden, der blev fundet på området, skilte sig ud fra de øvrige langhuse. Det var konstrueret som et toskibet hus, hvor der står én række tagbærende stolper placeret i husets midterakse. De andre langhuse var treskibede, hvor der står to rækker tagbærende stolper placeret parvis langs husets midterakse. I hele bondestenalderen og i starten af bronzealderen

er langhusene toskibede, hvorefter man går over til den treskibede konstruktion, der benyttes i resten af bronzealderen og hele jernalderen. Det toskibede langhus, der således er det ældste hus på området, lå 50 m øst for Kong Svends Høj (fig. 1). Ud fra afstanden mellem de tagbærende stolper og ud fra vægstolpernes placering, er det mest sandsynligt, at det 6 m brede og 25 m lange hus er fra ældre bronzealder

(ca.1400 f.Kr). Det vil sige, at huset faktisk kan være fra den tid, hvor det er sandsynligt, at Kong Svends Høj opføres i forbindelse med en høvdingebegravelse. De nærmere relationer mellem huset og en eventuel begravet høvding i - den aldrig undersøgte - Kong Svends Høj er dog uafklarede.

Rig bebyggelse og bronzestøbere fra yngre bronzealder

De fleste store oldtidshøje som Kong Svends høj er opført i ældre bronzealder, dog bliver der også opført nogle enkelte store høje i midten af yngre bronzealder ca. 600 år senere. Lusehøj ved Voldtofte på Vestfyn er et kendt eksempel. I nærheden af højen ligger en rig boplads fra samme tid. Fund af stumper af støbeforme og digler fremstillet af sandblandet brændt ler viste, at der bl.a. var støbt fornemme bronzegenstande på pladsen. Støbeforme giver sig til kende ved, at der på støbefladerne er rester af et - som regel gråligt - fint lag slemmet ler, og diglerne kan skelnes fra de mange lerkarskår, man altid finder på bopladserne, ved at de, på grund af de høje temperaturer de er udsat for ved smeltningen af bronzen, er hårdtbrændte og kan have glaserede (smeltede) kanter.

Ved Kong Svends Høj har der også været rige bebyggelser i yngre bronzealder. Sammen med udgravningerne fra år 2000 viser de aktuelle udgravninger således, at der har ligget mindst 30 gårde på området i løbet af yngre bronzealder (1100 - 500 f.Kr.). Og spor efter bronzestøbning forekommer også her.

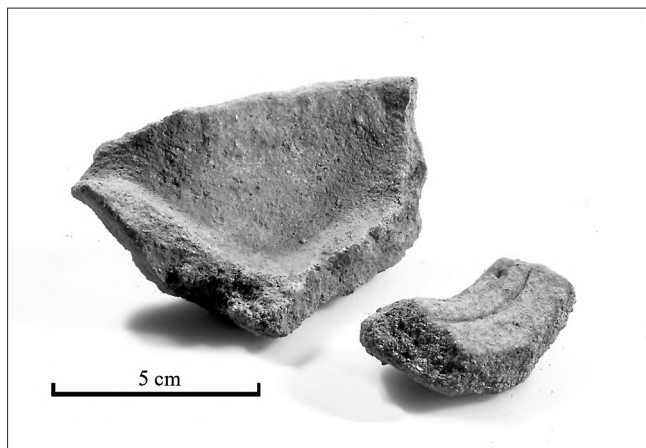

Fig. 4: Smeltedigler (t.v.) og del af støbform til bæltebukkel.
Foto: Erling Pultera.

Fig. 5: Støbform til støbning af "vreden" halsring.
Foto: Erling Pultera.

Tre steder på området viser spor efter bronzestøbning, og heraf er to steder på det aktuelle område særligt interessante (fig. 1). I en stor grube og ved kanten af en større nedgravning, der lå 100 m nordligere, fremkom der mange dele af både smeltedigler (fig. 4) og støbforme (fig. 5). Særligt tankevækkende er det, at der et par meter fra kanten af den store nedgravning lå en grube uden formfragmenter, men med mange digelfragmenter. Har bronzestøber siddet mellem gruben og kanten af nedgravningen? Selve stedet, hvor bronzen i diglerne er blevet opvarmet, og hvor bronzestøbningen har fundet sted, er endnu ikke påvist ved arkæologiske undersøgelser.

Andre vidnesbyrd om bronzestøbningen forekom også ved kanten af den store nedgravning. Således lå der dele af indløbstragte - fremstillet af brændt ler - der har siddet på formene, når man hældte den flydende bronze fra diglen ned i formen. Skarpe flintafslag, der kunne have været brugt til at skære støbetappe og støbegrater af de støbte bronzegenstande, forekom også. Ligeledes

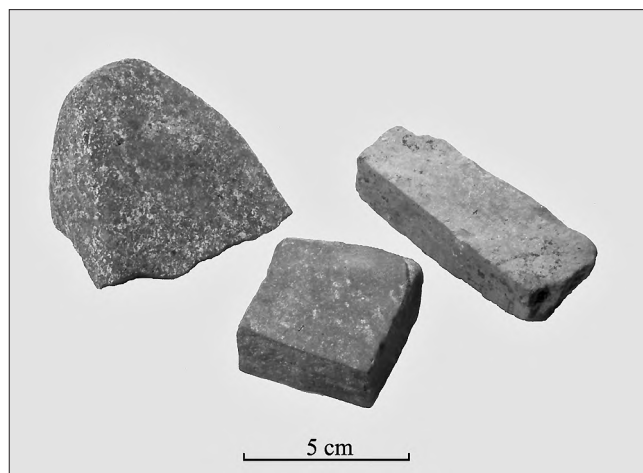

Fig. 6: Hvæssesten til slibning af bronzegenstande.
Foto: Erling Pultera.

lå der hvæssesten (fig. 6) anvendt til den efterfølgende slibning af bronzegenstandene.

I et stolpehul fra en tagbærende stolpe i et af husene, der lå i nærheden af den sydlige grube med digel- og formdele, fremkom rester af en avlssten, der er en plade, som anvendes til beskyttelse af blæsebælgen, der skal vedligeholde varmen fra ildstedet i forbindelse med bronzestøbningen. Måske er det en tilfældighed, at avlsstenen er havnet i stolpehullet? Men en mulig forklaring kunne også være, at den er et bevidst nedlagt husoffer i et hus, hvor støbemesteren måske har boet.

De fundne formdele kan fortælle noget om hvilke genstande, der er støbt på stedet. På nuværende tidspunkt er følgende genstande identificeret: Klinger til dolke (og sværd?) og smykker i form af arming, ”snoet” halsring, riflet ankelmanchet, bæltebukkel (halvkugleformet bæltesmykke) og hængekar (fig. 7). Det har krævet kendskab til flere forskellige støbetechnikker, at støbe disse forskelligartede genstande, og det at støbe de store, tyndvæggede genstande som bæltebukler og hængekar er en yderst vanskelig opgave. Det er håndværkere med høj ekspertise, der har foretaget støbningen.

De fleste af de støbte genstande kan dateres til yngre bronzealders midterste periode, og der er således mange lighedspunkter med den rige boplads fra Vestfyn – hvilket indikerer en mulighed for at Kong Svends Høj ikke som antaget er fra ældre bronzealder, men - ligesom Lusehøj - fra midten af yngre bronzealder.

Kogegruberække fra yngre bronzealder

En 90 m lang kogegruberække bestående af 30 - op til 4 m lange og 0,5 m dybe – kogegruber (fig. 1) må, foruden at de viser noget om stedets særpræg i yngre bronzealder, indgå i formodningerne om dateringen af Kong Svends Høj. Kogegruber, som også kaldes kogestensgruber, bålgruber eller sydegruber, er formentlig

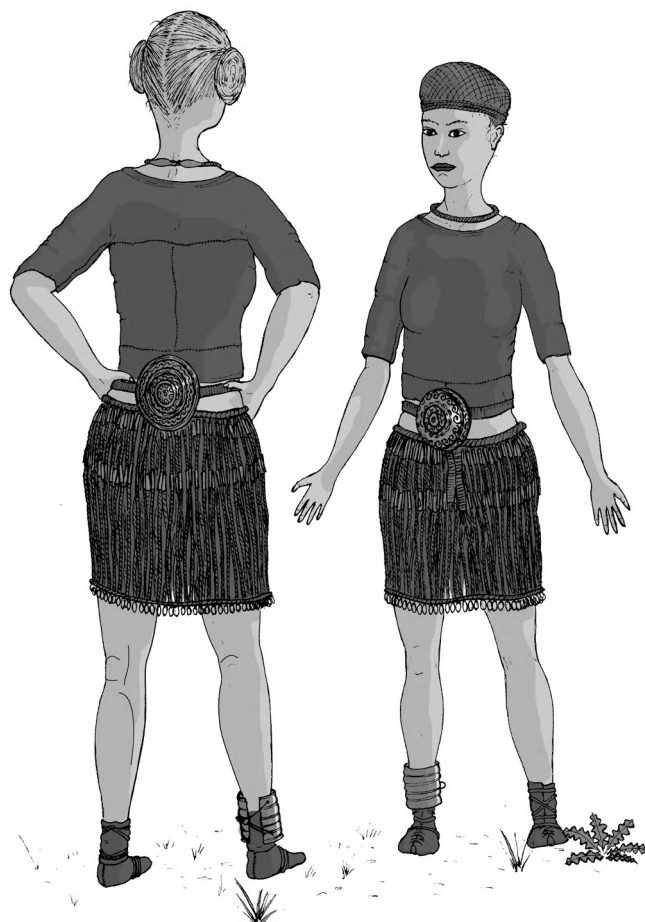

Fig. 7: Bronzealderkvinder med bronzesmykker af typen der er støbt ved Kong Svends Høj. Bæltebuklen sidder i bæltet på kvindens forside, og hængekarret sidder i bæltet på kvindens bagside. Tegning: Ulrik Dam.

jordovne. En fordybning i jorden graves, og der tændes et bål på hullets bund eller på jordoverfladen ved siden af hullet. I bålet opvarmes op til hovedstore granitsten. Når stenene er tilpas varme, pakkes det mad (nok kød),

man ønsker at tilberede, ind i blade eller bark og lægges ned i gruben på gloende sten. Herefter dækkes maden med andre gloende sten med et lag græstørv ovenover. Efter et par timer kan den færdigstegte mad så ”graves” frem.

Kogegruber forekommer næsten altid i mindre antal på steder, hvor der er huse fra bronzealderen. Oftest er de cirkulære med en diameter på en halv meter og kun sjældent så store som de aflange gruber i den nævnte kogegruberække. Også på området ved Kong Svends Høj forekom der en del kogegruber af denne slags. På et område i nærheden af kogegruberækken lå der endda over 40 kogegruber inden for et areal på 10 x 10 m.

Hvis der er stegt mad i de store kogegruber i kogegruberækken, må det nærmest være en hel ko eller tilsvarende, der er tilberedt i hver grube, og hvis alle gruber har været i funktion på samme tid, er det et gevaldigt festmåltid, der er tilberedt på stedet. Det sidste lyder usandsynligt, idet det nok ikke har været muligt at samle så mange mennesker på en gang på den tid. C14-dateringer af trækul fra tre kogegruber i rækken viste, at kogegruberne har været i brug i den første periode i yngre bronzealder⁴, og dateringerne udelukker ikke, at kogegruberne kan have været i brug på samme tid. Når man - sandsynligvis - af kultiske eller religiøse grunde anlægger en kogegruberække, må det være sandsynligt, at man har alle gruber i brug på én gang, og hvis der var ild i alle gruberne i rækken på bakken på samme tid, ville det være et imponerende syn, der kunne ses i stor afstand. Når ilden var gået ud, kunne man hælde vand på de opvarmede sten og opnå en ”rensende” effekt i den herved opstigende damp.

Det kan se ud som om kogegruberækken ”peger” op mod Kong Svends Høj, der ligger 300 m borte, og derfor kan man mene, at det er mest sandsynligt, at højen er opført før kogegruberækken anlægges, og så holder

formodningen om, at højen er opført midt i yngre bronzealder ikke. Der er dog en vis usikkerhed ved C14-dateringerne, og træet, hvor trækullet stammer fra, kan have haft en vis egen alder, der bevirker, at dateringen er for gammel. Og hvis bronzestøbningen er foregået i starten af den midterste periode af bronzealderen, så er det lige ved at kogegruberækken peger op mod det sted, hvor der opføres en høj omkring år 900 f.Kr i yngre bronzealder.

Grave fra jernalderen

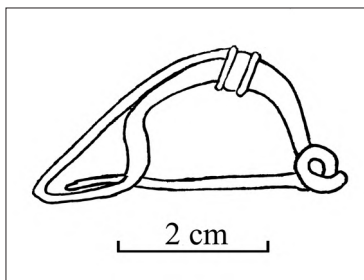
På en bakkekold umiddelbart nord for det aktuelle område, blev der i år 2000 udgravet en lille gravplads med ni jordfæstegrave fra yngre romersk jernalder.⁵ En gård på det aktuelle område er fra samme periode (150-375 e.Kr.). Hvis nogle af de gravlagte eventuelt har boet på gården, må de - ud fra gårdens ringe størrelse - være gravlagt i nogle af de mere ydmyge grave på gravpladsen.

På det aktuelle område fremkom der to grave fra en ældre periode af jernalderen - kaldet førromersk jernalder (500 f.Kr.-år 0). På denne tid var gravskikken anderledes, idet det var almindeligt at brænde de afdøde.

Grave fra denne periode er sjældne på Sjælland, nok fordi de er små og svære at erkende, og fordi mange af dem formentlig er pløjet væk i nyere tid. Under flad mark i to små nedgravninger - hvor den moderne plov havde lavet en del ravage - fremkom lerkarskår (fra urnen) og små stykker af brændte menneskeknogler samt trækul. I den ene nedgravning lå der desuden mange fragmenter fra en bronzefibel (bøjlenål med funktion som en sikkerhedsnål) (fig. 8). I den anden lå der 15 blå glasperler og et ubestemmeligt pladeformet metalstykke. Både perler og metalstykke udviste tegn på, at de havde været med på ligbålet. Der kendes kun meget få glasperler fra førromersk jernalder i Danmark, på trods

Fig. 8: Rekonstruktions-tegning af bronze-fiblen fra urnegraven. Tegning: Kenneth Paulmann.

af at de fremstilles af kelterne i Mellem-europa på denne tid.

Så måske er det en "indført" keltisk kvinde, der har medbragt sine glasperler, som er bisat i Smørum?

Rig bebyggelse fra germansk jernalder og vikingetid

I slutningen af jernalderen og begyndelsen af vikingetiden er der - ligesom i yngre bronzealder - stor aktivitet på stedet.

Allerede ved udgravningerne i 2000 nord for Kong Svends Høj fremkom der spor efter flere gårde fra germansk jernalder (400-800 e.Kr.). På et tidspunkt i sidste halvdel af perioden lå der bl.a. en stor gård på et 4.000 m² stort areal. Langhus og udhuse var omgivet af et stolpesat hegn med et halvtag mod vest og henholdsvis en grøft, et hegn og en stejl skrænt på de øvrige sider. Flere gårde på det aktuelle område hører med til bebyg-

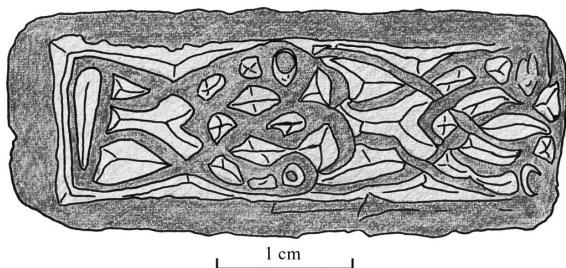

Fig. 9: Forgyldt pladespænde med dyreornamentik. Tegning: Elena Hyldgård.

gelsen, og også her lå der en bemærkelsesværdig stor gård fra sidste halvdel af perioden. Et fornemt forgyldt pladespænde (fig. 9) og et ovalt pladespænde af bronze, som begge var udsmykket med dyreornamentik, giver vidnesbyrd om, at det er fornemme folk, der har boet i det over 50 m lange og 7 m brede langhus. Husets østende lå meget tæt på det undersøgte områdes grænse mod øst (ved Erantishaven), hvor der aldrig er foretaget arkæologiske undersøgelser, og eventuelle udhuse, der har hørt med til gården, har formentlig ligget her. I det hele taget er der stor sandsynlighed for, at bebyggelsen fra yngre germansk jernalder og vikingetid (ca. 600-1000 e.Kr.) fortsætter ud på området her. En stor del af bebyggelsen har ligget ved den tidligere nævnte sø, der lå, hvor cykelstien i dag går under Kongeåsen.

Langhuse, grubehuse og en del mindre udhuse, der har hørt til bebyggelsen, lå således på siderne af en mindre U-formet dalsænkning, der strakte sig mod nord fra søen. Arkæologiske udgravninger, som dem ved Smørum, viser, at grubehusene har været små, oftest ca. 3 x 3 m store hytter (fig. 10). De har, som navnet siger, haft forsænket gulv, og i hver gavl har der stået en kraftig stolpe, der har båret husets tag. Spor efter vægge ses i nogle tilfælde som pølehuller langs kanten af gruben

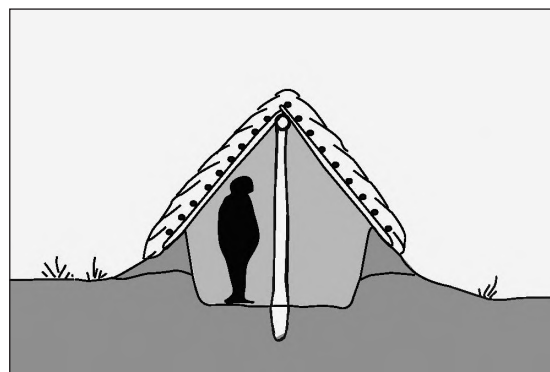

Fig. 10: Rekonstruktion af grubehus.

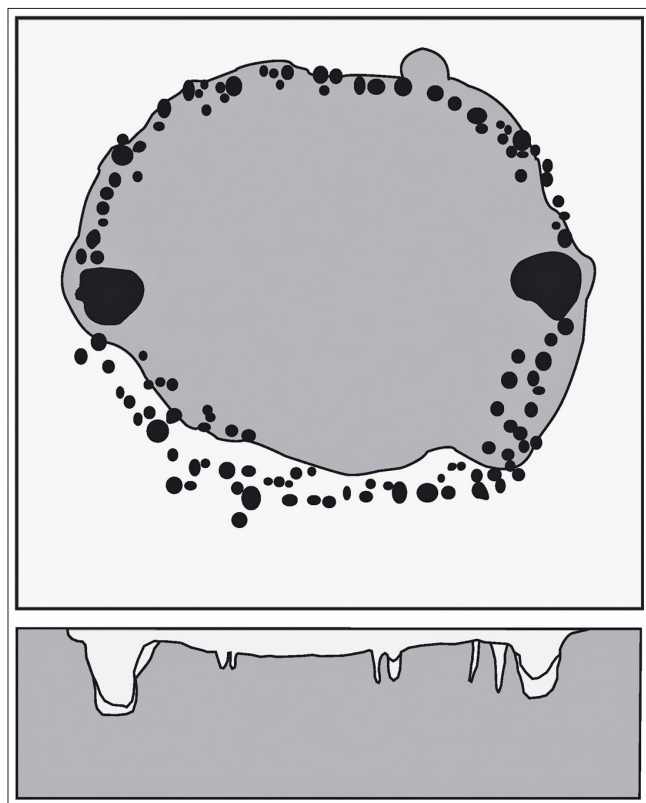

Fig. 11: Plan- og snittegning af grubehus.

(fig. 11).

Grubehuse, der formentlig har været anvendt som væve- og værkstedshytter, er som regel en fundrig anlægstype, og der forekom også mange spændende fund i grubehusene på det aktuelle område. Fundmaterialet fra de nederste lag i grubehusene (gulvlagene) kan fortælle om husets funktion, mens fund fra kulturlagene over gulvlagene kan fortælle om, hvad der foregik ved siden af grubehusene, efter de er opgivet. Tomterne fra grubehusene har dannet fordybninger i jorden, der efterfølgende er fyldt op med jord og affald, typisk ler-

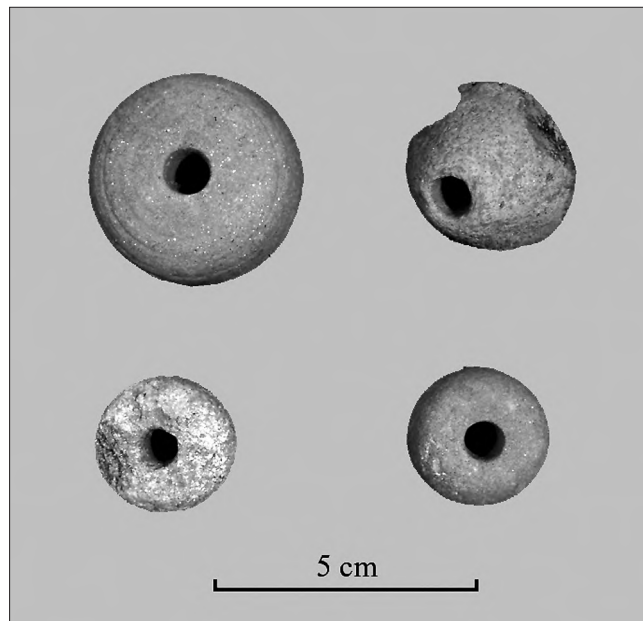

Fig. 12: Tenvægte fundet i grubehusene.

Foto: Erling Pultera.

karskår og dyreknogeter fra det omgivende samfund. Tenvægte (fig. 12) er et af de almindeligste fund fra gulvlagene i grubehusene på området, så der er formentlig spundet garn i mange af husene. Mærkeligt nok fremkom der kun spor efter vævning – i form af vævevægte - i et grubehus, så måske er det meste af det spundne uldgarn transporteret til mere kystnære områder ved Roskilde Fjord, hvor der er vævet uldklæde til vikingskibenes sejl.

Hvæssesten og knive er andre almindelige fund fra gulvlagene i grubehusene, så man har også anvendt og slebet knive. Ligesom man har slebet nåle og sakse, der også fremkom.

I det største grubehus er der sandsynligvis udført finere metalhåndværk. Det viser fund af redskaber til metalbe-

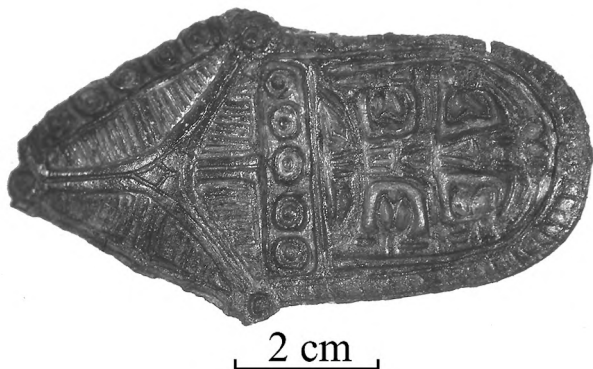

Fig. 13: Del af trefliget spænde. Naturlig højde ca. 8 cm.
Foto: Erling Pultera.

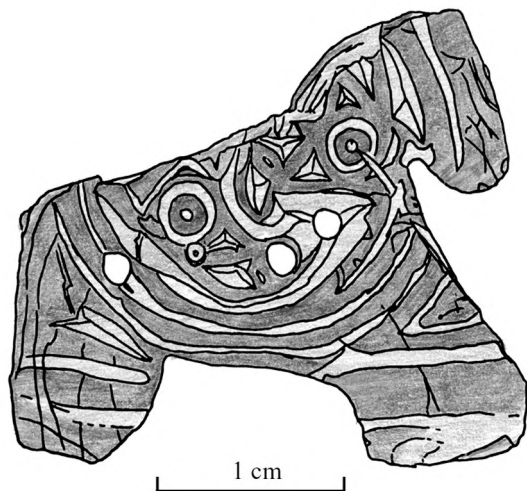

Fig. 14: Bronzehest fundet i grubehus.
Tegning: Elena Hyldgård.

arbejning, og fund af skrot, i form af et stort fragment fra en arabisk sølv mønt og en del af et stort trefliget spænde

af bronze (fig. 13), der nok var beregnet til genbrug. En lille bronzehest (fig. 14), der fremkom i grubehuset er sandsynligvis fremstillet her, idet konturen er mejslet ud af et ældre bronzespænde – eller beslag – dekoreret med dyreornamentik, der var gået af mode i vikingetiden. Grubehuset er tilsyneladende også blevet brugt af andre håndværkere, og blandt de mere spektakulære fund er en skøjte fremstillet af en hesteknogle (fig. 15). Var én af håndværkerne skøjteløber? Eller var skøjten produceret

Fig. 15: Skøjte fremstillet af en hesteknogle.
Foto: Erling Pultera.

med videresalg for øje?

Glasperler i forskellige farver, en unik lille dekoreret vase og en grebsknap - fra et vikingesværd - med indlagte sølvtråde (fig. 16) er andre spændende fund fra de i alt 14 grubehuse, der blev fundet på området.

På Sjælland findes så mange grubehuse normalt kun på kystboplads, hvor der har været anløbsplads for skibe og medfølgende handel, så en eller anden speciel rolle må pladsen ved Kong Svends Høj have haft i denne sene del af oldtiden. De rige fund på pladsen og de lignende fund på den tilhørende gravplads ved Rytterkær⁶ bekræfter dette. Rytterkærgravpladsen, som er Sjællands næststørste gravplads fra denne periode, lå på bakkeskråningen 900 m mod syd på den anden side af en lav-

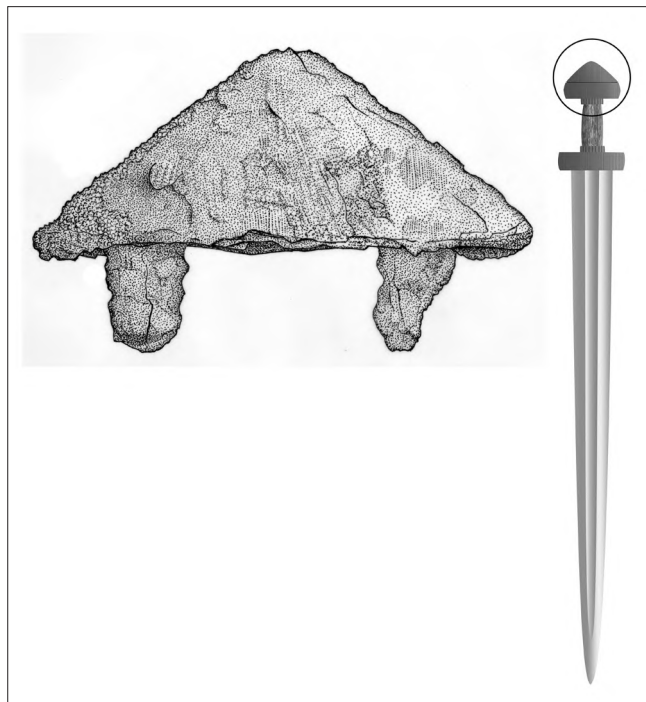

Fig. 16: Grebsknap fra et vikingsværd.
Tegning: Ulrik Dam.

ning med et vådområde. Som det er skik på denne tid, har bopladsens beboere bevidst ønsket at have en synlig grænse mellem bosted og gravplads⁷. Samtidig har det været vigtigt, at der var et bindeled i form af en bro eller et vadested mellem de levende og de døde. Det er ikke fundet endnu, men måske skal der engang i fremtiden

foretages et eller andet anlægsarbejde og så...

Noter

- ¹ Linda Boye og Tom Giering har skrevet artikler om udgravningerne i Årsskrift 2001 og 2002
- ² Se Anne B. Hansens artikel i dette Årsskrift
- ³ Venlig oplyst af Pia Bennike, Antropologisk Laboratorium ved Københavns Universitet
- ⁴ C14 dateringerne er foretaget af Jan Heinemeir på AMS dateringscentret ved Aarhus Universitet. Prøverne har numrene: AAR-9350, AAR-9351 og AAR-9352
- ⁵ Se Linda Boyes artikel i Ledøje-Smørum Historisk Forenings Årsskrift 2002
- ⁶ Se Jens Jønsons artikel i Ledøje-Smørum Historisk Forenings Årsskrift 1991
- ⁷ Se SKALK 2004, nr. 5

Litteratur

- Adamsen, C., 2004:* På den anden side. SKALK 2004, nr. 5.
- Hansen, U. L., 1973:* Glas fra danske oldtidsfund. Nationalmuseet.
- Lomborg, E., 1973:* Die Flintdolche Dänemarks. Nordiske Fortidsminder Serie B, Bind 1. København.
- Thrane, H., 1984:* Lusehøj ved Voldtofte. Fynske Studier XIII. Odense.
- Thrane, H., 1994:* Bronzens mestre. SKALK 1994, nr. 2.
- Ulriksen, J., 1998:* Anløbspladser, besejling og bebyggelse i Danmark mellem 200 og 1100 e.Kr. Vikingskibshallen. Roskilde.

Udgravning af gravhøj i Ledøje-Smørum Kommune – nye resultater erstatter gamle

af Anne B. Hansen, Kroppedal Museum

Udgravning 1930

”Efter meddelelse fra Proprietær Jens Ludvig, Schæfergaard, Mat 14a, af Smørumnedre By, Smørum Sogn, Smørrum Herred, Københavns Amt, var der fundet menneskeknogler i en overpløjet høj”. Sådan starter Nationalmuseets Museumsinspektør S. Køhlert sin beretning om en arkæologisk udgravning af en gravhøj i 1930. Køhlert rejser ud til gravhøjen og konstaterer, at ejeren har gravet et hul på 4 m på hver led. Køhlert udgraver herefter den centrale del af gravhøjen – hvilket betyder, at der skal fjernes mange sten – flere sten må kløves, så store er de. Undersøgelsen ender med, at man under en stor stendynge finder en stensat grav, hvis indvendig længde er 2,6 m (fig. 1). Der bliver yderli-

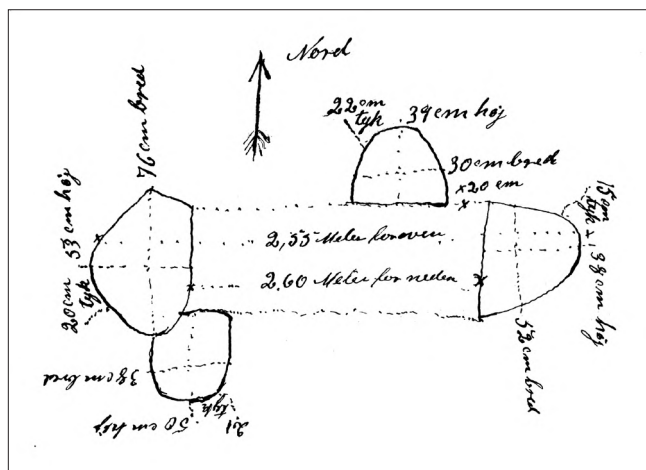

Fig. 1: S. Køhlerts tegning af grav 1.

gere udgravet rester af et menneskeskelet med hovedet i vest. S. Køhlert daterer graven til bronzealder (1700-500 f.Kr.). Her slutter historien fra 1930, og vi kan nu bevæge os frem i tiden.

Udgravning 2005/2006

I 2005 er gravhøjen på matrikel 14a stadigvæk overpløjet, men ligger synlig i terrænet, idet gravhøjen er placeret på en naturlig forhøjning. Ledøje-Smørum Kommune skal byggemodne området, og Kroppedal Museums arkæologer træder til. Museet har i samarbejde med Ledøje-Smørum Kommune foretaget omfattende arkæologiske undersøgelser i området ved Kong Svends Høj. En sondering af området i efteråret 2005 viste ikke overraskende, at gravhøjen i det markante landskab gemte på langt flere oplysninger, end det blev erkendt i 1930.

Ikke én grav – men to

Maj 2006 genfinder Kroppedals arkæologer proprietær Jens Ludvigs og S. Køhlerts udgravning fra 1930, men det viser sig, at der gemmer sig endnu en grav mellem alle stenene (se fig. 2). Om den stengrav, der blev udgravet i 1930, skal dateres til den sene del af bondestenalderen omkring 2.400 f.Kr. eller ældre bronzealder (1700-1100 f.Kr.) er uklart, idet der kun er levnet en skitse af graven (se fig. 1). Der bliver heller ikke fundet nogen gravgaver, der kan datere begravelsen eller afsløre, om det var en mand eller en kvinde, der blev begravet på

Fig. 2: Placeringen af grav 1, 2 og 3. I horisonten, til venstre for midten, skimtes Veksø. Illustration: Allan Larsen.

dette markante sted. Den arkæologiske undersøgelse i 2006 kunne derimod afsløre, at områdets beboere, formentlig i ældre bronzealder, valgte at bortgrave noget af den oprindelige gravhøj og tilføje en ekstra grav i den østlige del af gravhøjen – herefter anlagde man et tykt tæppe af håndstore sten. Gravhøjen var allerede i 1930 overpløjet, og mange års dyrkning har betydet, at der

ikke er spor af nogen gravkiste, der formentlig har stået på det tykke tæppe af sten.

Ikke to grave – men tre

Da bronzealdergraven er registreret, fremkommer endnu en jordfæstegrav (se fig. 2). Inde under gravhøjen er der i den sene del af stenalderen gravlagt endnu en

person (fig. 3). Personen er gravlagt på ryggen, og skelettet er godt bevaret. Langs med gravens sider er flere håndstore sten synlige. En konstruktion der tyder på, at stenene har støttet en bulkiste, som er en udhulet, flækket træstamme – oftest eg. Den døde havde ikke fået nogen gaver med til den lange rejse. Ud fra gravtypen daterer arkæologerne graven til den sene del af bondestenalderen eller ældre bronzealder. Måske er denne grav nogenlunde samtidig med den grav, der lå centralt i gravhøjen? Hvem den gravlagte er, og hvorfor denne var gravlagt i en gravhøj på et markant bakkedrag i Ledøje-Smørum Kommune, er vanskeligt at gætte på, men det er sandsynligvis en af samfundets spidser, idet det formentlig ikke var alle og enhver, der fik en højbegravelse. De foreløbige analyser af skelettet viser, at den døde var omkring 18 år – dødsårsagen kan ikke umiddelbart bestemmes, men når man ikke får medicin, kan man dø af mange ting. Endnu er det vanskeligt at kønsbestemme skelettet, idet kraniet viser tegn på, at det er en mand, mens andre dele af skelettet tyder på, at det er en kvinde – senere analyser af skelettet vil afsløre det korrekte køn.

Alt i alt en spændende undersøgelse, som er med til at udbygge kendskabet til de tidligste borgere, der bosatte sig her på det højeste punkt i Smørum.

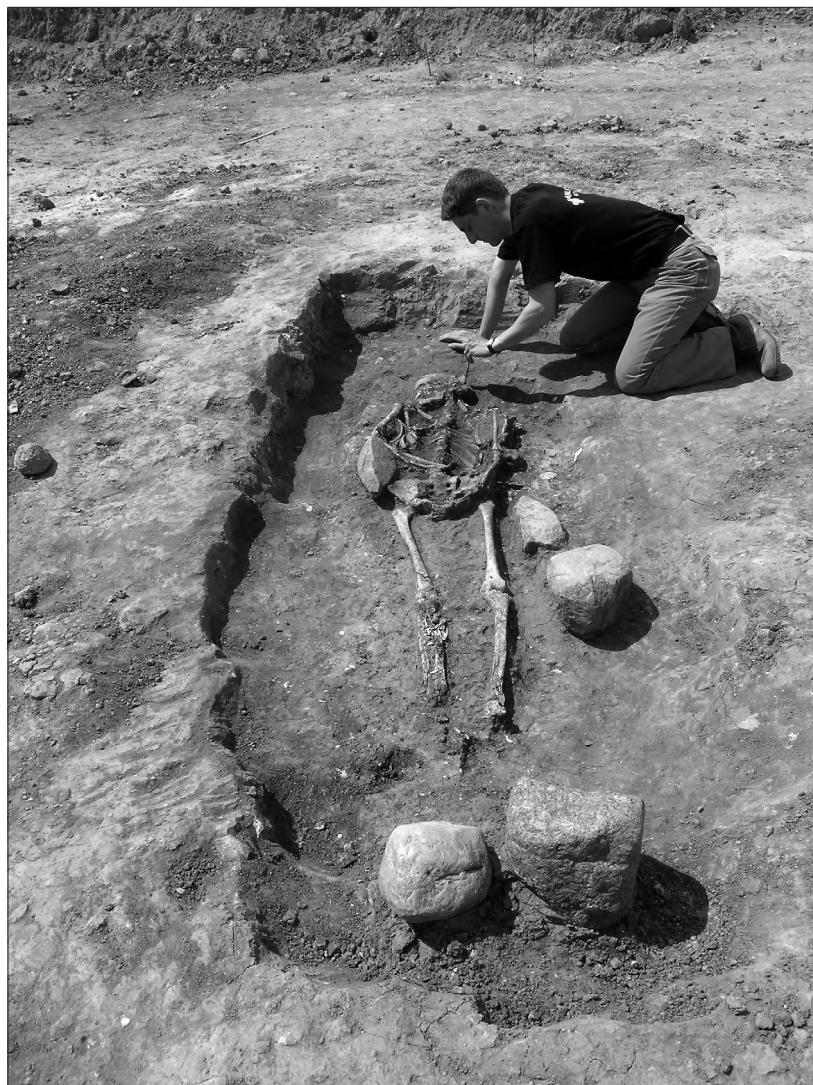

Fig. 3: Grav 3 under udgravning. Foto: Anne B. Hansen.

Smørumovrefundet og Frederik 7.s oldsagssamling på Jægerspris Slot

Af Bente Jønsson, Jægerspris Slot, og Jens Henrik Jønsson, Kroppedal Museum

Jægerspris Slot i Nordsjælland var et af Frederik 7.s og grevinde Danners foretrukne opholdssteder. I dag rummer slottet udstillinger om det kendte par, og her fremvises en lille del af den arkæologikyndige konges oprindelig meget store oldsagssamling. Oldsagssamlingen rummer flere fine ting, i hovedsagen fra kongens tid som kronprins og guvernør over Fyn, men også et fund fra Sjælland skiller sig ud og er en nærmere omtale værd. Det gælder en såkaldt våbenpålstav eller våbenøkse fra den ældre bronzealder. Det fremgår ikke af slottets genstandsfortegnelse, hvorfra pålstaven kommer, men det har gennem mange år været kendt af samlingens skiftende vogtere, at der er tale om en del af det store Smørumovrefund, hvoraf størstedelen gik tabt ved Frederiksborg Slots brand i 1859.

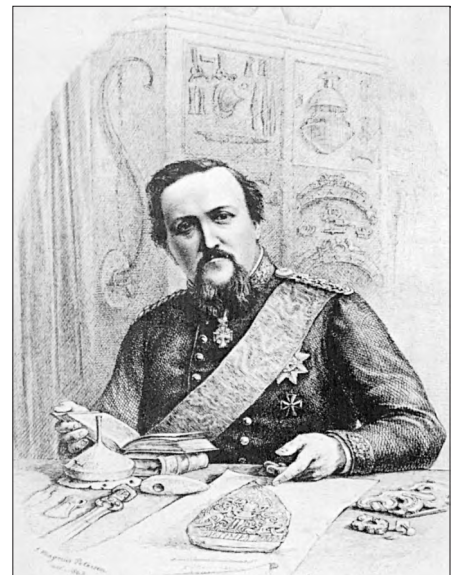
Smørumovrefundet og kong Frederik 7.

Smørumovrefundet er vores største kendte offerfund fra den ældre bronzealder, og omfattede, da det blev fundet, i alt 163 genstande, fortrinsvis hel- og halvfærdige pålstave (økser) samt spydspidser. Fundet blev gjort i 1851 ved landsbyen Smørumovre i nærheden af København. Her var gårdmand Peter Sørensen og husmand Lars Jensen i færd med at grave grøfter i et tidligere moseområde nord for byen, hvor Sørup Rende løber ud i den vandrige Værebros Å. Godt en halv meter under overfladen traf de på en stor mængde bronzegenstande liggende samlet i en stor klump. Finderne var forstandige nok til at indse, at der var tale om oldsager,

og at disse var af mere betydning, end blot den metalværdi de repræsenterede. Gårdmand Sørensen, som ejede jordlodden, pakkede derfor det hele i en sæk og rejste til København for at fremlægge fundet for den navnkundige Chr. Jürgensen Thomsen på Museet for de nordiske Oldsager (senere Nationalmuseet).

Oldsagssamlingen var på den tid opstillet i en række værelser i nordre fløj af Christiansborg Slot (forgænger for det nuværende Christiansborg) med opgang i kolonnaden. Her var der til venstre indgang til samlingen og til højre indgang til kong Frederik 7.s bolig.

Frederik 7. i sit arbejdsværelse på Christiansborg Slot med den nye oldsagssamling. Tegning af J. Magnus Petersen 1863.

Museet var kun åbent for publikum én dag om ugen, og ingen af museets personale boede der. Da gårdmand Sørensen kom til byen, var der derfor ingen til stede på museet. Men forhallen var som altid åben, når kongen var i byen. En hoffunktionær blev opmærksom på den forlegne mand og spurgte til hans ærinde. Hoffunktionæren mente nok, at der på slottet var nogen, som havde forstand på oldsager og samlede på dem. Og et øjeblik efter stod Sørensen lige for kongen selv. Frederik d. 7. så med glæde på sagerne og ønskede at erhverve fundet til sin private samling. Peter Sørensen vidste ikke noget at svare hertil og overlod hele sækken med dens indhold til kongen, der gav ham en god betaling og tak for hans betænksomhed at bringe sagerne til slottet, i stedet for, som mange andre findere, sælge dem til en metalhandler. Og sådan gik det til, at det store og betydningsfulde fund mistedes for Oldnordisk Museum, hvor det ene hørte hjemme. I stedet blev det straks indlemmet i kongens private oldsagssamling og sendt til Frederiksborg Slot. Kun fire stykker overlod kongen allernådigst til museet. Beskrivelsen af hændelsesforløbet er frit gengivet efter tegneren J. Magnus Petersens erindringer fra 1909.

Kongen pålagde daværende inspektør for de antikvariske mindesmærker J.J.A. Worsaae at give en beskrivelse af fundet og tillod endvidere, at der blev taget tegninger af sagerne. Og det er i hovedsagen fra Worsaaes beskrivelse i *Annaler for Nordisk Oldkyndighed og Historie* 1853, hvor også er gengivet et udvalg af J. Magnus Petersens tegninger, at vi har et nøjere overblik over fundet. Ifølge Worsaae blev der af bønderne indleveret 159 bronzer til kongen. Senere tilvejebragte Worsaae ved et besøg i

Våbenpålstaven i oldsagssamlingen på Jægerspris Slot. Øksen er 23 cm lang. Foto: Johan P. Jønsson.

Smørumovre yderligere fire stykker, som beroede hos finderne, således at fundet i alt kom op på 163 stykker. Nemlig 6 randlisteøkser, 88 pålstave, 3 celter, et sværd-fæste, et dolkblad, en stor nål, 2 mejsler, 60 spydspidser og en kobberklump. Det forhold, at mange af økserne bar støberande og var ufærdige, og at der tillige forelå støbemetal i fundet, tolkede Worsaae med rette som et talende bevis for, at de smukke våben og redskaber fra bronzealderen, der i så rigelig mængde fremkom i Danmark, måtte være forfærdigede her. Et forhold der på den tid var omdiskuteret, idet man antog, at der udelukkende var tale om importerede bronzenstande.

Slotsbranden

Ved Frederiksborg Slots brand i december 1859 gik mange klenodier tabt i flammerne blandt andet store dele af kongens oldsagssamling. Den ødelæggende brand siges at være brudt ud fra kaminen i det store billardværelse, hvor kongens oldsagssamlings bedste del var opstillet i skabe og montre. Man fortalte, at branden foranledigedes ved, at der i billardværelsets kamin var foretaget en for stærk opfyring, da der i værelset havde været samlet et større selskab, som underholdt sig ved billardspil efter dinéen hos kongen og grevinden. Ilden bredte sig i nattens løb, og om aftenen derefter var Frederiksborg Slot en ruin og de fleste af dets skatte fortæret af flammerne deriblandt også det enestående bronzefund fra Smørumovre. Godt 60 mere eller mindre beskadigede bronzenstande fra brandtomten blev siden identificeret som hørende til Smørumovrefundet og blev omsider indført i Oldnordisk Museums samling. Samlingen var i øvrigt i 1855 flyttet til Prinsens Palæ. Regner man de fire stykker med, som allerede befandt sig på museet før branden, besidder Nationalmuseet i dag 67 registrerede stykker fra Smørumovrefundet – hertil kommer adskillige sammenbrændte spydspidser

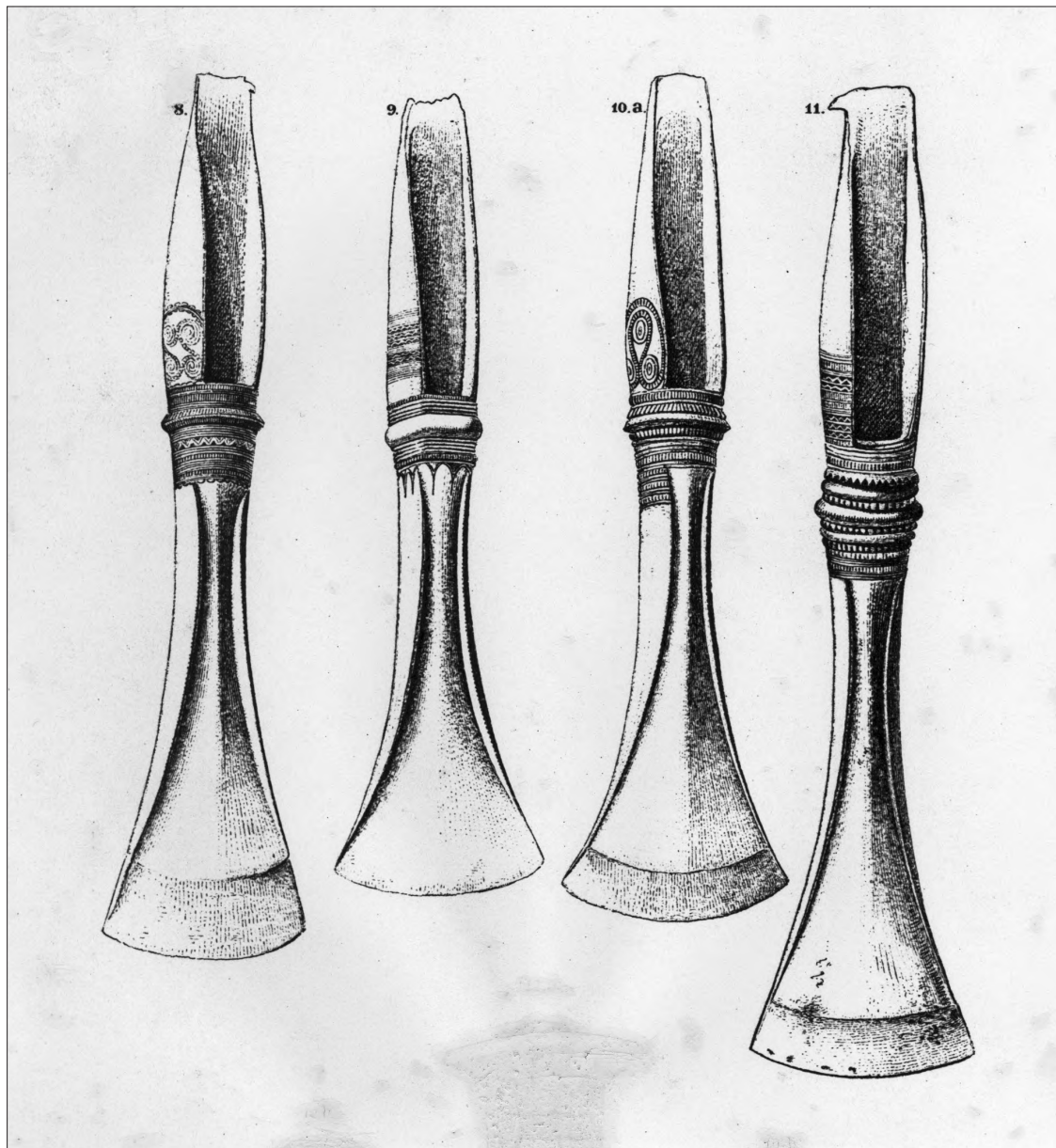
og økser fra brandtomten, som ikke mere med sikkerhed kan henføres til fundet. Men endnu en af bronzerne fra Smørumovrefundet kom heldigt gennem branden nemlig våbenpålstaven i samlingen på Jægerspris Slot.

Våbenpålstaven

Fra J.J.A. Worsaaes beskrivelse ved vi, at der mellem fundets mange økser også var fire rigt ornamenterede våbenpålstave (se Magnus Petersens tegninger). Den største af disse våbenøkser og nu den eneste, som er fuldt bevaret, kan ud fra Magnus Petersens tegning med sikkerhed genkendes som eksemplaret i samlingen på Jægerspris Slot (se foto). Øksen er kommet forbløffende heldigt gennem slotsbranden og fremstår hel og ubeskadiget, dog er der noget ved øksens overflade, som ikke rigtig stemmer. De få stykker fra Smørumovrefundet, som oprindeligt tilgik Oldnordisk Museum, og dermed undgik branden, er på overfladen dækket af en karakteristisk mørkebrun mosepatina. Helt anderledes med mange af stykkerne fra brandtomten som har fastbrændt metalslagge på overfladen, måske blandt andet fra slottets nedsmeltede skotrender af bly. Øksen i Jægersprissamlingen fremstår med en ensartet mat, gylden bronzeoverflade og har åbenbart været igennem en mekanisk og måske også kemisk afrensingsproces, hvorved alle spor af branden er fjernet og stykket igen gjort præsentabelt. Væk er også den oprindelige patina fra opholdet i mosen. Til trods for den hårdhændede behandling er der stadigvæk tale om et overordentlig fint stykke, som givetvis er nøje udvalgt mellem de sørgelige rester af Smørumovrefundet som egnet til at forblive i kongens besiddelse. Og sådan må det være gået til, at fundets største og bedst bevarede våbenpålstav ikke tilgik Oldnordisk Museum som de øvrige stykker fra brandtomten.

Statusvåben

De fire rigt ornamenterede våbenpålstave fra Smørum-ovrefundet er tegnet af J. Magnus Petersen og her gengivet fra *Annaler for Nordisk Oldkyndighed og Historie* 1853. Den største af de viste våbenpålstave er den eneste, som er fuldt bevaret og er i dag en del af oldsags-samlingen på Jægerspris Slot. Øksen er udformet med en karakteristisk hage i nakkeenden,

som gør den nemt genkendelig. Efter Frederiksborg Slots brand blev der i brandtomten yderligere kun genfundet to af de resterende tre våbenpålstave, og de er begge stærkt beskadigede af varmen fra slotsbranden.

I bronzealderen hørte der til den fornemme mands udstyr også en økse. Ved midten af den ældre bronzealder, Smørumovrefundets tid (ældre bronzealder periode 2, 1500-1300 f.Kr.), blev det den såkaldte våbenpålstav, som ved siden af sværdet blev det fornemste statusvåben. Pålstaven er en massiv økse med en nakke, der er udformet således, at den kan kiles ind i et opsplittet, vinkelbøjet skaft. Den fuldt udviklede våbenpålstav er en af tidens ypperste frembringelser, hvad angår formgivning. Dens udgangspunkt ligger i tidligere tiders slanke afsatsøkser. Øksens midtparti får et mere afrundet tværsnit og markeres stærkere gennem en omløbende, bred rifling. Herved fremhæves øksebladets fine leddeling, de svungne ægflader og de smalle, elegante flanker. Dens levetid er imidlertid kort, kun et par hundrede år, og i den ældre bronzealders senere del forsvinder den helt ud af våbenrepertoiret. Til fordel for den såkaldte celt. De mærkelige navne skyldes misforståede, senere, litterære overleveringer. Men de har nu engang vundet indpas i arkæologien.

Offerfund

Hvad angår selve Smørumovrefundet, må det tolkes som et offerfund, der er nedlagt i fugtigt terræn. Det var en skik, som rakte årtusinder tilbage i tiden. Men den blev udøvet med vekslende intensitet igennem århundrederne. I den ældre bronzealder nåede den et højdepunkt i tiden omkring 1400 f.Kr. Hvilke ritualer, der

knyttede sig til de religiøse handlinger, er i dag ukendt. Men mængden af ofret bronze viser, at det kostbare metal ikke blot var nyttemetal til våben og smykker. Det havde også en symbolsk værdi, som gav det en særlig betydning i de religiøse ceremonier. Det er sandsynligt, at det var de ledende slægter, der med rige offergaver markerede deres adkomst til jorden og dens afgrøde og sikrede sig selv og samfundet de højere magters bevågenhed og hjælp.

Oldsagssamlingen på Jægerspris Slot

En af de hyppigste poster i Frederik 7.s private regnskab var indkøb af oldsager. Og sammenlagt med de genstande kongen erhvervede ved sine private udgravninger, blev det til en anseelig samling. Størstedelen af samlingen opbevaredes på Frederiksborg Slot og gik til grunde ved branden den 17. december 1859, men allerede 14 dage efter branden påbegyndte kongen en ny samling. Den nye oldsagssamling indeholdt ved kongens død i 1863 over 5000 numre. Samlingen blev af grevinde Danner skænket til Nationalmuseet, undtagen de genstande kongen opbevarede på Jægerspris Slot – og heriblandt våbenpålstaven fra Smørumovrefundet. Her havde Frederik 7. været omgivet af oldsager med minder fra mange års arkæologisk virke. Derfor valgte grevinde Danner, at de skulle forblive samlet og vises på det museum, hun åbnede på slottet i 1866.

En udskiftningsforretning i Smørumovre

Af Knud Erik Hansen

Anno 1787 den 25de Octobris ware forsamlede udi Smørumovre Bye paa det Friderichsborgske Rytter District, Geheime Raad og Amtmand Levetzow, Amtets Landwæsens Commessarier Regimentsskriver Rosenquist og Holtsførster Salicath tillige med Lieutenant og Land Inspecteur Selmer, der war beordret til Byens Udskiftning, da ware og nærværende Byens samtlige 6 Bønder under det Friderichsborgske District henhørende, nemlig: Hans Pedersen, Jens Jensen, Rasmus Nielsen, Lars Jensen, Underfoged Jens Jørgensen og Sognefoged Niels Jensen.

Sådan lyder indledningen til et referat fra en udskiftningsforretning i Smørumovre.

Smørumovre bestod på det tidspunkt af 14 gårde foruden kroen, der også havde et jordtilliggende. Fire af dem hørte under Vartov Hospital, to under Edelgave Gods og to under Cathrinebjerg Gods, samt de seks under Kronen, Frederiksborg Rytterdistrikt, med tilsammen ca. 51 tdr. hartkorn, eller $236\frac{1}{8}$ tdr. land. Det er dette, denne artikel handler om.

Der var et par måneder tidligere lavet planer for udskiftning mellem alle lodsejerne. Herved var der ved anlægelse af nord-sydgående hovedlinier bestemt hvilken jord, enge og tørveskær, der, som den vestlige del af ejerlavet, samlet skulle tilhøre de omtalte seks gårde. Dette havde imidlertid medført utilfredshed hos en af gårdene under Edelgave, og Justiceraad Faith havde forlangt et åstedsmøde og nedlagde den påstand, at en afsat jordlod til én af hans bønder måtte forandres, da denne ikke kun-

ne få bredere jordsmon ved byen end 30 alen mod hans naboers 130 og 230 alen. (Jordsmon kan ifølge ordbøger både betyde arealstørrelse og beskaffenhed)

Ved åstedsføretningen den 6. september 1787 var på Cathrinebjergs Gods' vegne mødt Forvalter Sw. Sweistrup. På Wartous Gods' bønders vegne mødte Sekretair og Amtsforvalter Poulsson og fra Edelgave Justiceraad Faith og endelig Regimentsskriver Rosenquist på Hans Majestæts Bønders Vegne på Frederichsborg Amt, samt alle vedkommende lodsejere. Landinspecteur Stockfleth skulle forrette udskiftningen.

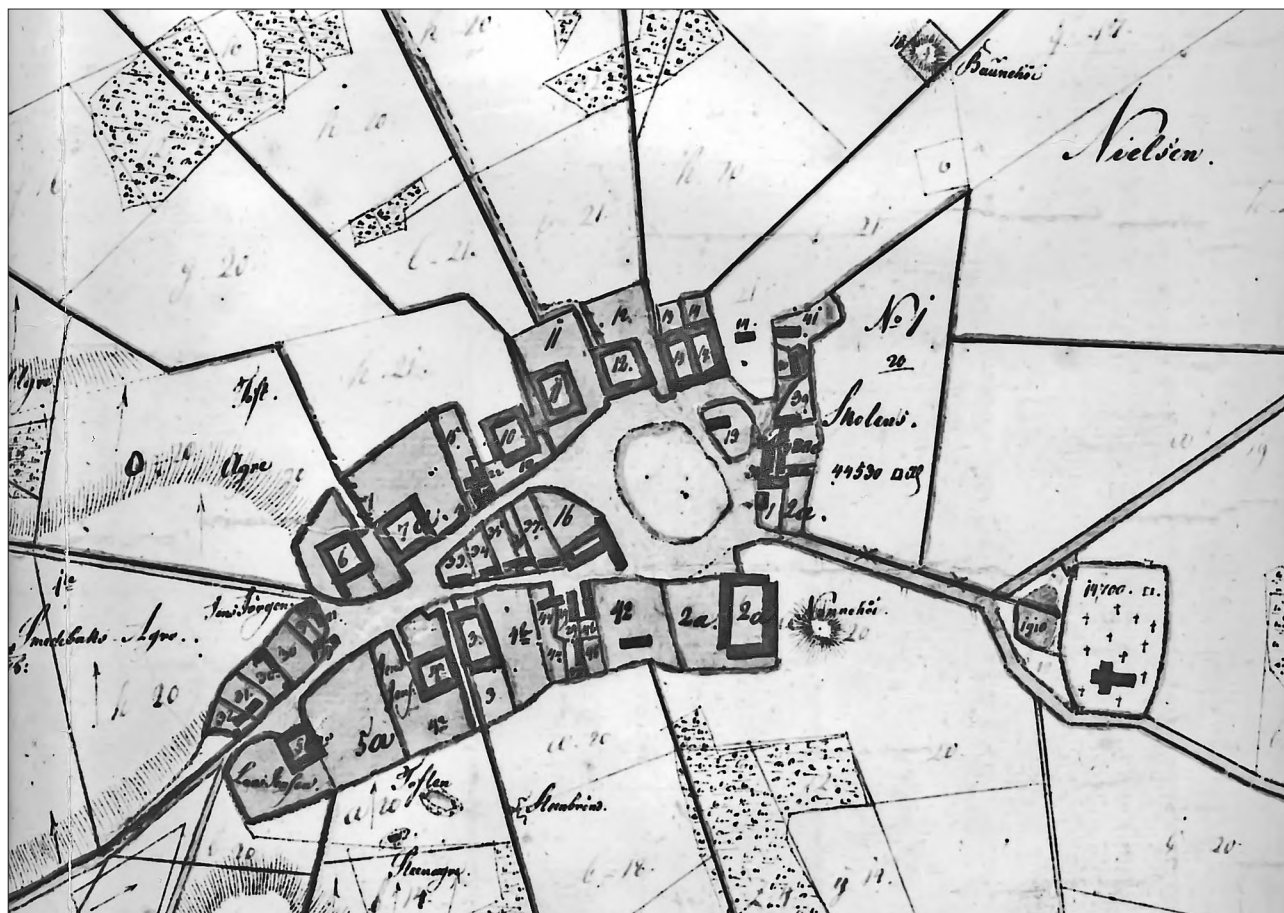
Efter Rentekammerets ordre af 9. september 1786 skulle Wartous godsers bønder gøres lige i hartkorn, samt at der til disses husmænd, - i alt fem - skulle udlægges jord til græsning for en ko og nogle stykker får. Der blev derfor afsat to tdr. land af 1ste klasse til hver af disse.

Af Byens Jorder blev der til Skolens Lod udlagt næst ved skolen fra Byens østre Leed og øster ud efter den så kaldte Brente og Gjerdes Ager omtrent parallelt med hans Hauge Gierde efter Placaten af 7. October 1784 og Taxations Mændenes Sigende 3 Tønder Land af 1. Classe.

Dette areal skulle dog også dække skolen ved Hove og Nybølle, hvor der endnu ikke var foretaget udskiftning, som det var tilfældet i Smørumnedre.

Sweistrup og Faith fremlagde forslag til, hvordan hver af deres bønder bedst kunne tilgodeses, hvorefter landinspektør Stockfleth udarbejdede en ni punkts fordelingsplan efter regimentsskriver Rosenquists begæring.

Der tages i planen udgang i nogle faste punkter, såsom kirkemur, havegærder og lign. til grænserne til andre ejerlav, i dette tilfælde til Veksø og Hove.

Det viste udsnit er fra et kort, tegnet i 1813. Det viser gårdene i hele Smørumovre på det tidspunkt – altså 25 år efter den omtalte udskiftning. De anførte tal ved gårdene er matrikelnumre fra matrikuleringen 1844, og som stadig er gældende. Hans Pedersens gård, der lå mellem Vigholm og den nu nedlagte smedje, samt Rasmus Nielsens gård, der lå mellem Spaanager og Flødekærgård, findes ikke længere på kort. Jens Jensens gård, den nuværende Spaanagergård ligger dog stadig inde i byen og det er uvist om planerne for udflytning af den er blevet fortrudt. Kortet findes på Ledøje-Smørum Lokalarkiv.

Ved udskiftningsforretningen blev også vejbredden fastsat. Vejen mod København blev fastsat til 12 alen, mens de øvrige skulle være 10 alen brede.

Det egentlige formål med udskiftningen var at få jorden samlet omkring bygningerne, hvilket lettede markarbejdet for den enkelte landmand. I forbindelse med udskiftningsforretningen blev der udarbejdet kort over den del af ejerlavet, der hørte under Rytterdistriktet, med angivelser af jordloddernes betegnelser.

Til selve udskiftningen for de seks gårde under Frederiksborg Rytterdistrikt havde landinspektør Goos udarbejdet en taksationsforretning af 16. oktober 1787, hvor 52 navngivne agre er takseret i rigsdaler pr. td. Land. Toften, Flækjærs Agre og Lods Ager er sat til 24 rdl. mens Store Enge og Weile Eng, som de ringeste, kun er skønnet at være 14 rdl. værd pr. td. Land.

Samtlige seks gårdmænd erklærer sig fornøjede og tilfredse, hvilket de bevidner med deres ”hænders underskrift”. Det bliver besluttet, at tre af gårdene skal udflyttes nemlig dem, der bebos af Jens Jensen, Rasmus Nielsen og Hans Pedersen, mens de tre andre forbliver i byen. Det er Lars Jensen, Niels Jensen og Jens Jørgensen.

Derefter følger en oversigt over hvilke agre og ydre grænser de seks gårdmænd tildeles, ligesom der på dem alle afsættes en husmandslod med angivelse af beliggenhed og adgangsforhold.

Niels Jensen tildeles *Brimmerholmlodden med flere nordvest ud af byen og hans gård strække sig til åen*. Desuden noget af Stodderholm, noget af Langholms skifter samt dele af Smedeløkken og med en hus-

mandslod på Katterumperne. Gården er den nuværende Faunebjerggård, der dog senere er blevet flyttet længere mod vest i byen.

Jens Jørgensen tildeles *Smedebækslodden og Smedebæks Ager, vesten ud af byen*. Desuden Hyltestokken, Tiørnes Ager og noget af Bredekjærs Gaaseholm og med en husmandslod på Katterumperne. Også denne gård er senere flyttet mod vest og er den nuværende Smedebakkegård.

Lars Jensen tildeles *Flædekierslodden, sydvesten ud af byen, noget af Roeskilde Holme, de lange Bretter og jord fra et par nedlagte gårde* og med en husmandslod på Roeskilde Ager. Det er den nuværende Flødekær gård på sydsiden af vejen gennem byen.

Jens Jensens gård skal flytte ud og tildeles Brogesholmlodden, sønden for byen og andre mindre lodder, samt en husmandslod på Rompe Holm ved leddet til Edelgave. Jens Jensens gård hedder i vor tid Spaanagergård.

Rasmus Nielsen skal ligeledes flytte ud og kan få Stenvadslodden og nogle mindre lodder, som ligger sydvest for byen med grænse til Edelgaves jorder. Husmandslodden kan lægges ved vejen til Hove. Denne gård hedder nu Nonnemosgård.

Hans Pedersen kan som udflytter få den såkaldte Senneplod, som grænser til åen og Vexø markskel, samt mindre lodder, så gårdens tilliggende er samlet. Husmandslodden kan anlægges i det sydvestre hjørne på Hove Holm. Denne gård hedder nu Hovholm, men har en periode været kaldt Stenhøjgården.

Den 22. november samme år bliver der igen indkaldt

til møde med landinspektør Goos for at afslutte udskiftningen. Her var to af gårdmændene nu utilfredse og begærede ”dobbelte taksationsmænd” og en anden udskiftning. De angav begge, at de ikke med de tildelte agre, kunne tjene så meget, at de kunne svare kongen og øvrigheden deres skatter og udgifter.

Da det var blevet sent på året, blev gårdmændene bedt om at så rugen på de centrale dele af deres tildelte lodder, så eventuelle reguleringer kunne foretages i vinterens løb.

Den 17. april 1788 blev en ny taksation godkendt, og selve udflytningen kunne begynde for de tre gårdmænd.

Udvandring fra Ledøje og Smørum sogne 1868 - 1908

Af Knud Remi Christensen

Mere end 50 millioner europæere rejste til Amerika, Kanada og andre fremmede lande i årene 1814-1914. 90 % af disse emigrerede til Amerika. Rejsebureauer og dampskibsselskaber tjente mange penge på emigration. Agenterne, der ofte boede i de små byer, reklamerede for Amerika.

I årene 1820 til 1850 var der kun 2000 danskere, der emigrerede. Det var på det tidspunkt meget få, der havde råd til at rejse, blandt dem, der havde råd, var lærere, præster og håndværkere.

Der var i sidste halvdel af 1800-tallet arbejdsløshed og hårde tider i Danmark især for landmændene. Det fik mange til at tage det store skridt, det er at emigrere, men mange var også påvirket af breve fra venner og familie, der var emigreret. Andre rejste ud alene for senere at sende bud efter kone og børn eller forlovede.

Andre forhold, der fik folk til at emigrere, var religionen. Således var der mange baptister og mormoner, der rejste fra Danmark i årene 1850-1870, og mange af dem bosatte sig i Utah, i Arizona og i Wisconsin.

I årene mellem 1870 og 1895 var der ca. 20.000, der sejlede fra Danmark og ankom til Amerika 10 dage senere med Scandinavian-American Line. Selskabet var ejet af danskere. Skibet Frederik VII sejlede således mere end 500.000 emigranter til Amerika.

Ledøje og Smørum sogne var også repræsenteret i ud-

vandringen. Således havde 14 personer sidste opholdsted i Ledøje, men kun de 8 var født i Ledøje. Der var 13 personer, der havde sidste opholdsted i Smørum, men kun 3 var født der. Her er altså tale om personer, der er udvandret, og hvor sidst kendte opholdssted var et af disse sogne. Der kan være flere fra Ledøje-Smørum, der er udvandret fra andre sogne, idet det er sidste opholdssted, der refereres til.

Ved gennemgang af navnelisterne lagde jeg mærke til, at der var to med navnet Lars Olsen, der var udvandret fra Ledøje. Den ene var 22 og den anden 75 år. Da jeg i kirkebogen skulle finde fødselsåret på den 22-årige, viste det sig, at Lars Olsen på 75 år var hans far, så her var noget, der skulle undersøges nærmere.

Den 28. juni 1882 udvandrede den 22-årige tømrer Lars Olsen fra Ledøje til Chicago. Han var født i Ledøje 31. december 1859 som søn af jordbruger Lars Olsen født 17. september 1831 og hustru Ane Olsen født 31. juli 1833 i Smørum.

Familien boede på matr. 46a, (der i dag kan ses som Ledøje Bygade 25). I 1798 var ejendommen ejet af Lars Tønnesen, der var gift med Karen Larsdatter. Imidlertid døde Lars Tønnesen, og i 1811 blev ejendommen tilskødet hende.

Karen Larsdatter blev derefter gift med Christian Jensen og fik sønnen Ole Jensen, som de overdrog ejendommen til i 1829.

Ole Jensen blev gift med Benthe Larsdatter, og de fik så sønnen Lars Olsen, født 17. september 1831. Han fik ejendommen tilskødet 1863, og han blev dermed den sidste af familien, der ejede denne ejendom, der havde været i familiens eje i et par hundrede år. Lars Olsen solgte ejendommen i 1906 til Carl Alfred Rasmussen.

Lars Olsen blev gift med Ane Larsen, som var født i Smørum, (hun var datter af Lars Andersen og Kirsten Hansdatter i Smørum). De fik sammen en søn Lars (han hed det samme som faderen). Han blev grebet af udlængsel og rejste til Chicago i 1882.

Skibet "Oscar II" som bragte mange danskere til USA.

Lars Olsens hustru, Ane, døde den 6. august 1906, hun blev 73 år gammel. Hun blev begravet den 13. august, hvorefter sønnen kom hjem og hentede sin far. De fulgtes sammen til Amerika to måneder efter hendes død. Faderen var da 75 år.

Tilsyneladende havde den ældre Lars Olsen ikke mere familie i Ledøje udover en søster, Cathrine Olesdatter,

født i 1829. Hun var blevet gift med Søren Kjeldsen, sammen havde de en dreng og en pige. Formentlig var Cathrine Olesdatter også død. Det samt savnet af sønnen gjorde nok, at ensomheden i Ledøje blev for meget for Lars Olsen.

En henvendelse til The Danish Immigrant Museum i Elk Horn, USA, for at se, hvordan det var gået dem i Amerika, har kun givet sparsomme oplysninger.

Den unge Lars Olsen var uddannet tømrer og arbejdede sandsynligvis som sådan i Chicago i 1889, hvor han boede på 165 Coblenz Street.

Det må umiddelbart være gået den unge Lars Olsen godt i Amerika, for han fik da råd til at rejse til Danmark i 1906. Om det var for at hente sin far vides ikke, men af passagerlisten for Oscar II, der afgik fra København den 6. oktober og ankom til New York den 16. oktober 1906, kan det ses, at både far og søn er med.

Af passagerlisten fremgår det yderligere, at faderens sidste bopæl var Sjælland, og at han skulle til sin søn i Chicago, men at han kun havde billet til New York. Hans ansigtsfarve angives som rødmosset, han havde gråt hår og blå øjne, hans fysiske tilstand var god, og han var ikke forkrøblet. Han havde en lægeattest med, der fortalte, at der var sket noget med ryggen. Hans højde angives kun til at være 4 fod og 11½ tomme (ca. 1,50 meter), samt at han var ved at blive lidt senil.

Den ældre Lars Olsen fik ikke mange år i Amerika, idet han døde i Chicago den 11. marts 1908 77 år gammel og blev begravet på Forest Home Kirkegård den 13. marts. Ifølge dødsattesten led han af en form for gigt i de sidste

23 år af sit liv, og den sidste måned led han af dårligt hjerte. Da han kun var bosat i Chicago i et par år, har han sikkert ikke kunne tale ret meget engelsk.

Han døde på 1759 West 12th. Street, der ligger meget tæt på 1762 NW (Northwest) 12th. Street, hvor sønnen boede i 1906.

Lars Olsen den yngre var blevet amerikansk statsborger på det tidspunkt, da han hentede faderen. Han var nu "merchant" (handlende eller forretningsmand), bosat på 1762 NW 12th Street i Chicago.

Det har ikke været muligt at finde noget mere konkret om sønnen, da der tilsyneladende var flere, der hed Lars Olsen, både svenskere og nordmænd. I folketællingen for 1910 er han ikke at finde i Chicago, så det er opgivet at finde flere oplysninger om ham.

Men Lars Olsen den ældre fik genset sin søn og havde sine sidste to år sammen med sin ham.

De øvrige udvandrere født i Ledøje var:

Farver Carl Christian Bay Rasmussen f. 27. september 1869, søn af gdr. Anton Rasmussen og hustru Karen Jensen Bay i Ledøje. Afrejst til Chicago, Illinois, den 4. oktober 1892, 23 år gl.

Tjenestekarl Anders Peter Martin Andreasen f. 15. marts 1866, søn af maskinbygger Anders Andreasen og hustru Kirsten Pedersen i Ledøje. Afrejst til Chicago, Illinois, med Thingvalla den 14. september 1883, 18 år gl.

Forvalter Adolf Georg David Rasmussen f. 2. August 1866, søn af gdr. Anton Aron David Rasmussen og hu-

7082

18763 13490

BUREAU OF VITAL STATISTICS.
DEPARTMENT OF HEALTH: CITY OF CHICAGO.
UNDERTAKER'S REPORT OF DEATH.

1. Name of Deceased (in full): Lars Olsen

2. Sex: M Color: Blond

3. Place of Birth: Denmark Father's Birthplace: Denmark Mother's Birthplace: Denmark

4. Age: 77 years 0 months 0 days. 5. Lived in Illinois 2 years, in Chicago 25 years 0 months 0 days

6. Died on the 11 day of March 1908, at about 50 M.

7. Single, Married, Widowed, Divorced: Married Occupation: Lumber

8. Place of Death: 1759 W 12th Ward: 8

9. Place of Burial: Forest Home Undertaker: Seely & Brown License No. 1254

Date of Burial: Mar 13 1908 Address: 1930 E 38th Tel. ya 54

Hour: 10 M.

PHYSICIAN'S CERTIFICATE OF CAUSE OF DEATH.
(See "Suggestions as to the Certificate of Cause of Death," on back of Report.)

I hereby Certify, That, to the best of my knowledge and belief, the cause of death of the above named and described deceased was as hereunder written:

CAUSE OR CAUSES OF DEATH.	DURATION OF CAUSE OR CAUSES.			
	Years	Months	Days	Hours
Immediate and Determining <u>Arteriosclerosis</u>	<u>23</u>			
Contributing Cause or Complication <u>Cardiac Insufficiency</u>		<u>1</u>		

Witness my hand, This 11th day of Mar 1908 (Signature): Stephen E. Doulton M. D.
Address: 18763 W. 12th Tel. Red 1379

Dødsattest for Lars Olsen (den ældre).

stru Karen Jensdatter i Ledøje. Afrejst til Chicago, Illinois, indirekte den 7. maj 1895, 28 år gl.

Sypige Maren Nielsen f. 27. april 1855, datter af husmand Niels Sørensen og hustru Mette Pedersdatter i Ledøje. Afrejst til Boston, Massachusetts, indirekte den 14. juni 1888, 33 år gl.

Tjenestepige Kamilla Fransiska Jørgensen f. 7. september 1878, datter af maler Frantz Jørgensen og hustru Marie Kirstine Olivia Christensen i Ledøje. Afrejst til New York City med Thingvalla den 17. november 1896, 18 år gl.

Søren Jacobsen f. 11. december 1863, søn af husmand Jacob Jørgensen og hustru Johanna Pedersdatter Led-øje Mark. Afrejst til New York City med Thingvalla den 14. september 1883, 19 år gl.

Udvandrere i Smørum var:

Landmand Anders Lindquist f. 8. juni 1849, søn af gårdmand Bendt Linquist og hustru Ane Andersdatter i Smørum. Afrejst til New York City indirekte den 6. november 1871, 22 år gl.

Landmand Hans Nielsen f. 30. november 1846, søn af gartner Niels Andersen og hustru Kirstine Andersdatter i Smørum. Afrejst til Cedar Falls, Iowa, med Humbolt den 17. juni 1871, 24 år gl.

Gartner Anders Hansen f. 18. juli 1879, søn af Gartner Niels Hansen og hustru Anne Hansen f. Pedersen i Smørum. Afrejst til Buenos Aires, Argentina, indirekte 22. januar 1904, 24 år gl.

Kilder:

Udvandrede og Folketællinger: www.ddd.dda.dk

Kirkebøger: www.arkivalieronline.dk

Udvandring: www.ellisland.org

The Danish Immigrant Museum, Elk Horn, USA

Ledøje-Smørum Lokalarkiv.

Brødskæreren Alfa

v/ Elisabeth Bentsen

Ved arbejdet med registreringerne af foreningens genstande dukkede denne brødskærer frem i lyset. Brødskæreren er afleveret af Elisabeth Pedersen, Korsvejgård i Måløv i 1999. Den har været brugt af hendes mands familie, og Elisabeth Pedersen har afleveret den efter sin mands død.

Jeg havde aldrig set sådan en maskine før. Brødet stilles lodret, og kniven skærer vandret og styres af et stort håndtag. Hvad er historien bag?

Brødskæreren er konstrueret af savværksbestyrer Jens Peter Hansen, Ringsted, der i 1910 fik patent og dermed eneret på fremstilling af denne brød- og pålægsmaskine i klassen: Husvæsenredskaber og –maskiner m.m.

Maskinen består af en ydre kasse og en indre kasse. I den indre kasse er der anbragt en aksel, hvorfra en plejlstang fører hen til en krumtap, som sidder på en

krumtaparm, hvis ene ende bærer et håndsving. Den indre kasse vandrer frem og tilbage styret af et par noter. Maskinen er stor, den er 50 cm lang, 22 cm bred og 17 cm dyb. Åbningen til brødet/pålægget måler 15,5 x 15 cm. Et rugbrød i dag måler ca. 10 x 12 cm.

Helt frem til sidste halvdel af det 19. århundrede skar man udelukkende brødet manuelt med en kniv. Med opfindelsen af en brødskærer blev det ikke bare hurtigere og nemmere at skære brødet, det blev også muligt at skære tynde og ensartede skiver.

Hvorfor blev denne maskine, der er konstrueret af en savværksbestyrer, *patenteret* i 1910? Den er tilsyneladende ikke særlig nem at betjene.

Det menes, at brødskæreren primært er anvendt i større husholdninger, på kroer og traktørsteder. Et eksemplar er f. eks. i øjeblikket udstillet blandt Kongens kobber-

og køkkentøj på Anneberg-samlingen i Nykøbing Sj., og Kroppedal museet har et eksemplar udstillet fra Røde Vejmølle Kro udlånt af Greve Museum.

Hvornår der først blev konstrueret en anordning til at skære brød vides ikke. De første eksemplarer beskrives som Brødskeereren Alfa. Ved søgning via Internettet i Museernes Samlinger ses det, at museerne har brødma-skiner af forskellige modeller og virkemåder. Virksomheden A/S Raadvad Knivfabrik omtaler i et jubilæums-skrift fra 1933, at fabrikken siden sidste halvdel af det 19. århundrede begyndte at producere ”de i alle hjem så velkendte Raadvad Brødmaskiner”. Det stemmer ikke overens med formodningen om, at Brødskeereren Alfa kom først. Raadvad Fabrikken brændte i 1907 og fik først en produktion i gang igen under 1. verdenskrig. Dette kan være årsag til den patenterede model fra Ringsted i 1910.

Brødskeererens størrelse og den lodrette position af skæreemnet indikerer måske, at skærereren primært er benyttet til pålæg.

Hvor længe Brødskeereren Alfa har været i produktion vides ikke.

I Julies køkken er udstillet et ældre eksemplar af en brødmaskine fra Raadvad. Dateringen kendes ikke.

Kilder:

Historiens Hus: Ringsted museum og arkiv
Patentbeskrivelse nr. 13779 af 17. oktober 1910

*Knud Bokkenheuser: Fabrikken i Raadvad igennem
175 Aar. 1758-1933.*

Illustrationer: *Fredi Paludan Bentsen*

Tvillingerne Jørgen og Børges oplevelser af krigens afslutning i Hove 1945

Af Børge og Jørgen Nielsen

Som små sad Jørgen og Børge på trappen i deres hjem i Hove Bygade nr. 6.

De to små drenges oplevelser på den tid var at sidde og kigge på de tyske soldater, der havde opholdsplads ved den gamle smedie i Hove.

Tyskerne kom marcherende og syngende med små trækvogne og hunde, men de havde ingen våben på sig.

De stoppede lige ud for os og gav os chokolade. Samtidig gik storken ude på marken og ledte efter tudser og orme.

Da en ny uge begyndte, skulle vi i skole i Hove Overdrev, og på vejen hjem fra skole gik vi til en mergelgrav lige før Hove By. Pludselig opdagede vi to blå mænd, som lå livløse i bunden af mergelgraven. Vi troede, at de sov, og gik hjem til gårdmanden Emil Nielsen, som ejede jorden.

Vi sagde begge to: ”Der ligger to af dine folk og sover i mergelgraven”. Derefter sagde Emil Nielsen: ”Sikke noget pjat”.

Så fulgtes vi alle derud, hvorefter han gik ned og kiggede på de to blå mænd. Emil Nielsen fik i den enes lomme øje på en seddel, som han læste. Vi spurgte så: ”Hvad står der på den seddel?”, hvortil han svarede: ”SVINEHUNDE!”.

*Hove Smedie.
(Ledøje-Smørum Lokalkiv).*

Erindringer fra Schæfergaarden i Smørumnedre

Af Eva Mikkelsen

Eva Mikkelsen, født Ludvig, fortæller i sine optegnelser fra januar 1990 om sin barndom på Schæfergaarden i Smørumnedre. Eva Mikkelsen er født den 24.3.1914 og døde den 25.12.1990.

Frida, der omtales i optegnelserne er næstældste datter på Skebjerggaard.

”Den gamle skole”, som Eva Mikkelsen gik i, lå indtil i år på Rendebæksvej nr. 9. Den er nu blevet revet ned til fordel for opførelsen af et gedigent landsbyhus.

Det er John Mikkelsen, Evas søn, der har stillet optegnelser og fotos til rådighed for Historisk Forening.

Den oprindelige skrivemåde er bevaret.

Mit Barndomshjem

Naar jeg tænker tilbage, er det en Lykke for mig at have levet paa en Gaard med en skøn Have, sikke en Plads at boltre sig i. Vi havde midt i Haven en Dam, dengang stor nok til en Baad at sejle i. Vi fiskede Karusser, Rygsømmere og alt muligt Kryb, vi gik i Kælderen og tog min Mors Sylteflasker og fyldte dem. Vi troede, at de sagtens kunde leve, men blev meget skuffede, da det alt sammen døde, vi fik naturligvis en ordentlig Omgang af min Mor, - men vi fandt på alt muligt. En gang, min Far og Mor ikke var hjemme, plukkede

I en båd på dammen ved Schæfergården sidder til højre Eva Ludvig, Fulla Ludvig ror. Til venstre sidder en ung pige på gården.

vi Hovederne af alle Pæonerne, sejlede ud med dem og spredte dem ud over hele Dammen. Vi syntes, det var et flot Syn, vi havde en masse af disse Blomster. Jeg husker min Far skældte ud, men han har sikkert inderst inde godt kundet se, at det var flot. Han var selv i besiddelse af en vældig Fantasi, senere har jeg beundret hans Forstaaelse for Børn. Han kunde lege med os, for Eksempel Skjul og So i Hul. Han morede sig mindst lige saa godt som vi Børn – Blandt andet lavede han en Karrusel, og især husker jeg en Gyng, og den kunde virkelig gyng højt, den var bundet fast i et stort Træ. Den husker jeg altid fra mine Fødselsdage, saa blev alle Fødselsdagsgæsterne gynget én af Gangen, Far stod troligt og skubbede os til der var Fart paa. Jeg mindes ogsaa naar han læste op for os Vinteraftener,

han var en glimrende Oplæser. For Eksempel husker jeg ”Jeppe paa Bjerget” og ”Fru Føns” af I. P. Jacobsen. Han læste den saa rørende, at jeg græd mine modige Taarer, ligeledes læste han ”Maglekilde Petersens Fortællinger” meget morsomt.

Snestorme elskede jeg (gør det endnu) saa var vi i min Barndom fuldstændig afskaaret fra Omverdenen, saa havde vi Kane at køre i. Jeg hører endnu Klengen af Kaneklokkerne. Det var skønt og saa den vidunderlige Stilhed, men det kunde blive saa slemt med Sne, at et af de unge Mennesker fra Gaarden fik en Sæk paa Nakken og maatte gaa over Markerne til Maaløv efter Rugbrød. De andre Fornødenheder havde man gerne i Huset. Ja det var dejligt før i Tiden paa en Gaard, der var altid mange Mennesker, saadan en Gaard var et helt lille Samfund for sig selv.

Min Far var meget interesseret i Heste og Køretøjer. Min Far havde en Ponnyvogn, en engelsk Jumpe, en stor engelsk Gig, en Charabanc + en Bil (Min Far købte Bil, da jeg var halvandet Aar) saa der var nok at køre i, især om Søndagen havde vi mange dejlige Køreture – Min Far drev kvægløst Landbrug, det var meget usædvanligt dengang, alt blev saaet til med Korn og Lucerne.

I Husholdningen var der to unge Piger. Folkeholdet bestod af en Landvæsenselev, en arbejdende Forvalter + to – fire Karle efter hvor travlt der var. Det var dejligt at være paa en Gaard dengang der var Heste, og Kornet blev kørt hjem i Laden. Det var for os Børn det bedste, vi vidste at køre med paa Vognene. Da Traktorerne og Mejetærskerne kom til, gik efter min Mening Charmen væk.

Skolen

En Ting jeg ogsaa mindes var vores Skoleudflugt, den gik til Jonstrup Vang (eller nærmere betegnet Vandværket, som vi sagde dengang). Det foregik om

Eva Ludvig til venstre med sin søster i høsten 1925.

Eftermiddagen med Hestekøretøjer, som Gaardene stillede til Raadighed. Hele Rendebæksvej holdt fuldt af Køretøjer, og mange af Beboerne i den lille By var mødt op for at følge Begivenhedernes Gang. For mig staar det som det tog lang Tid, inden vi kom af sted. Frøken Nielsen var meget nervøs og meget grundig, hun havde i Haanden en Seddel, hvor alt var skrevet op, alle Børnene blev raabt op + de Mødre, der havde lyst til at være med. Smaa Dannebrogsgflag havde vi faaet af Frøken Nielsen og dem sad vi og viftede med, og Spændingen var stor. Endelig kørte vi. Frøken Nielsen var nervøs, for hvad kunde der ikke ske paa saadan en Køretur, jeg vil tro der er en gammel Mil ca. 7 – 8 Kilometer, overalt raabte vi Hurra.

Dammen på Schæfergården med båden i 1929.

Godt ankommet sprang vi af Vognene for det, det nu gjaldt om, var at faa en rød Sodavand, som vi købte i et lille straatækt Hus lige over for Vandværket (maaske ligger det der endnu). Her købte de Voksne, som var med paa Turen, Kaffe. Det foregik i fri Luft, der var altid Solskin, husker jeg. Medens Kaffen blev drukket, legede vi Børn i Skoven. Derefter spadserede vi ud til Søndersø, hvor vi legede forskellige Lege og sang mange Sange, blandt andet husker jeg en Sang, som Frøken Nielsen indøvede med os. Titlen var "Wia, Wua, Wampa" en Indianersang. Slutningen paa Turen var den medbragte Mad + atter en rød Sodavand. Jeg husker ogsaa, at vi hvert Aar havde en lille Udflugt til Kong Svends Høj, men der var jo ikke længere end vi spadserede.

Jeg var seks Aar, da jeg kom i Skole, det var den gamle Skole, som vi kaldte den. Den nye blev bygget i 1924 – 25. Huset ligger der endnu, den var ikke bygget som

speciel Skole, men Huset var købt af Kommunen. Der var to Klasser, første og anden Klasse. Ellen Nielsen og hendes Veninde Bertha Nielsen (Spillelærerinden) boede i dette lille Hus. Deres Lejlighed bestod af en lille Stue, et Soveværelse, en Gang fælles med Skolebørnene, et lille Køkken og den anden Halvdel var Skolestue med hvidkalkede Vægge, hvor det om Vinteren drev af Fugt. Frøken Nielsen var dygtig til at undervise, vi havde en vældig Respekt (jeg kan kun tale for mig selv). Det var Guldkorn for mig hvad hun fortalte, specielt var hun god til at fortælle Bibelhistorie. Jeg kan huske, min Far for at drille ikke altid mente det var helt rigtigt hvad Frøken Nielsen havde fortalt. Det ophidsede mig meget. Punktum var altid, at jeg sagde. "Det har Frøken Nielsen selv sagt."

Jeg husker mange Episoder fra mine to Aars Skolegang – senere kom jeg i Ballerup Realskole. En Ting husker jeg tydeligt, Genforeningsdagen 1920. Lærerinderne,

som de blev kaldt for, havde et Stueorgel, som stod i Skolestuen. Det blev baaret op i Haven, som laa paa den modsatte Side af Vejen. Her blev Flaget hejst, der blev sunget Sange, og Bertha Nielsen spillede paa Orgel. Om Aftenen var der en Højtidelighed i Ledøje Præstegaard i Haven, men hvad der blev holdt Taler om, havde jeg med mine seks Aar ingen Forstand paa, jeg husker kun, at vi Børn løb og legede i Haven. En Ting vil jeg ogsaa fortælle, Frøken Nielsen havde et lille Lysthus bevokset med Syrener (saa vidt jeg husker). Her underviste Spillelærerinden om Sommeren i Fransk Broderi – blandt andet i at sy Huller. Det staa for mig som meget vanskeligt. Det betalte man for, hvor meget husker jeg ikke

En anden Episode, som jeg ligeledes husker, gaar tilbage til ca. 1921, saa vidt jeg har fundet frem til ved Hjælp af mine gamle Venner paa Skebjerggaard. De har en Søster, som hedder Frida. Hun var meget køn som Barn (er det stadigvæk, selvom hun er betydeligt ældre). Hende var jeg stor Beundrer af som Barn, hun gik til Haandarbejde hos Frøken Nielsen. ”De store Piger” kaldte vi dem for. Disse store Piger fik Ideen til at ville opføre et Tableau som skulle hedde ”Rødhætte”, men den blev videreført af Smørum Skytte- og Gymnastikforening med Frøken Jørgensen som Instruktør, en meget sød Dame, som boede sammen med Karen Petersen, senere Sekretær i Smørum Sogneraad. De boede i Villa Solnæs. Fridas mor, Fru Rasmussen paa Skebjerggaard, syntes der skulle lidt Handling til, saa hun skrev følgende Sang til Rødhætte (Frida), som hun sang. Jeg ser hende endnu komme ind paa Scenen og sætte sig paa en Træstub.

Jeg føler mig saa varm og træt
som gik jeg mange Mile,
men her jeg fandt en yndig Plet
og her jeg vil mig hvile.

Oh ja, hvor skønt, naar Livet er grønt
og Fuglene kvindre saa kønt.

Den Vinter er saa lang og trang
og langsomt Tiden rinder.

Min Bedste er saa sød og rar
hun Hoser til mig binder.

Oh ja, jeg tror, naar jeg bliver stor
jeg altid i Bedstes Hytte bor.

Men nu afsted til Bedstemor
med Høne og med Kage.

Jeg ved jo Glæden bliver stor
ja, det vil sikkert smage.

Oh ja, hvor rart nu er jeg der snart
jeg iler og er der i en Fart.

Rollelisten var følgende:

Rødhætte, Frida Rasmussen, Datter paa Skebjerggaard
Moderen, Johane Andersen, Datter fra Nonnemosgaard
i Smørum

Bedstemoderen, Martha Bagge, Datter af Klokkerparret
i Smørumovre

Ulven, Lars Jensen, Søn af Smedemester Jensen i
Smørumovre

Jægeren, Poul Olsen, Søn af Slagter Olsen, som boede i
det Hus før Møllen.

Tableauet blev opført paa Scenen paa Smørum Kro,
som var pyntet med Gran o.s.v., saa det forestillede en
Skov.

Nu er det mange Aar siden, jeg er blevet en gammel
Kone paa 75 Aar, men alle de gode Minder er dejlige
at have - ogsaa de mindre gode, det giver alt sammen
Livserfaring.

Erindringsglimt fra mine første skoleår i forskolen i Smørumnedre

Af Annette Opprud Pedersen

Den første april 1956 begyndte mit lange skoleliv. Det skete hos frk. Nielsen i forskolen i Smørumnedre.

Det var en stor dag. Det erindrings jeg tydeligt. Dengang som nu mødte man op i sit fineste tøj. Min mormor havde strikket mig en flot trøje, som desværre ikke kunne blive syet sammen i det ene ærme, idet jeg begyndte skolen med en forstuvet højre arm i forbindelse.

Min mor fulgte mig i skole denne første dag, hvor alle vi nye elever nejende og bukkende hilstes velkomne i døren af frk. Nielsen. Hun var ikklædt hvid bluse med en broche i halsudskæringen, en grå lang cardigan og en sort nederdel, hvilket i min erindring var hendes ”skoleuniform”. Sådan var hun næsten altid klædt.

Hvor mange vi var, der begyndte i første klasse det år, kan jeg ikke huske, blot at vi var færre piger end drenge. Vi kom både fra Smørumovre og Smørumnedre – for det meste på cykel. Vintersne var ingen hindring for at møde op i skolen. Så gik vi naturligvis.

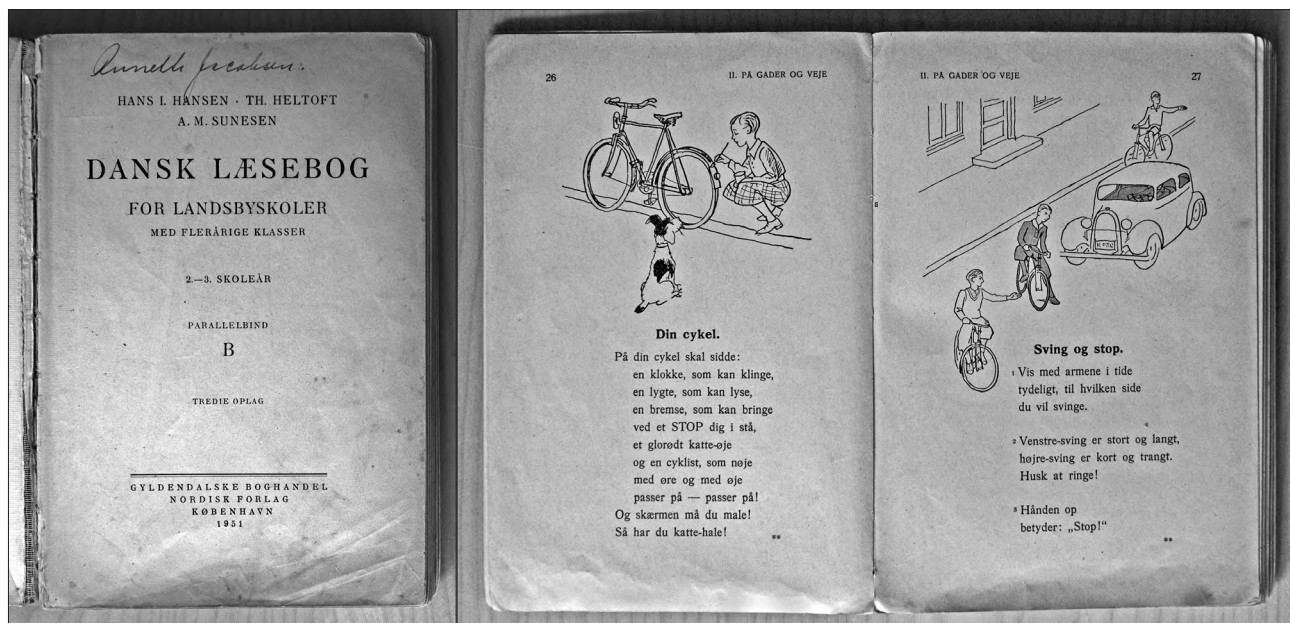
Frk. Nielsen underviste både første, anden og tredje klasse i alle fag – undertiden alle tre klasser samtidigt. Hvordan? Jo, anden klasse i vinduesrækken kunne f.eks. arbejde selvstændigt med at øve skrivning med pen og blæk, mens tredje klasse i vægrækken læste op eller havde regning. Elever i første klasse mødte senere end de øvrige elever og tilbragte den første halve time som tilhørere på den lange bæk ved væggen. Der sad vi musestille og lyttede, mens ”de store” læste, stavede eller blev hørt i tabeller. Det kunne også hælde, at vi alle fik

en gang bibelhistorie – sådan hed det dengang. Eller vi havde geografi, naturhistorie, historie eller sang sammen alle sammen. Egentlig læse-, regne- og skriveundervisning fik vi små først, når de store havde fået fri, og vi var alene ved pultene. At vi i flere af timerne var flere årgange sammen, var ingen hindring for at lære noget.

Læsning var for mig det mest spændende. I første klasse lærte vi at læse efter ”Ole Bole ABC”. I anden og tredje klasse læste vi i ”Dansk Læsebog 2. og 3. klasse”; der var to bøger, en A- og B-bog. Fra sidstnævnte kan jeg huske flere af historierne, når jeg blader den igennem og ser på billederne. Regnebogen kan jeg ikke huske titlen på, men siderne står næsten printet for mit indre blik. På hver enkelt side var der stof til flere klokketimer, ja til dages arbejde. Der var plus-, minus-, gange- og nok også divisionsstykker sat op under hinanden i en uendelig orden, som til overskrift havde Time 1, Time 2 osv. Det var bare med at gå i gang og håbe på, at det passede, at ”øvelse gør mester”.

Når jeg tænker tilbage, konkluderer jeg, at frk. Nielsen har været en stor pædagog, eller også har hun været frygtindgydende skrap – og sådan husker jeg hende ikke – når hun uden videre kunne få os små til at sidde mindst ½ time på en hård bæk og ”blot” være stille og lyttende. Dengang har man ikke vidst, at drenge i den alder kun kan være stille og koncentrerede om den samme opgave i allerhøjst 12 minutter ad gangen.

Opslag i læsebogen, som omtales på forrige side.

Frk. Nielsen var på flere måder et organisatorisk talent. Dels evnede hun at undervise flere årgange samtidig, dels herskede der ro og orden – allerede fra man kom ind i forstuen til skolestuen.

Forstue og skolestue

I forstuen var der knager rundt langs to af væggene. På hver knage var en træklemme med en elevs navn påskrevet med sirlig, tydelig skolelærerindeskrift. Klemmerne skulle bruges, når det var vejr til støvler og skiftesko. Så stod støvlerne på rad og række under knagerne, ordentligt hæftet sammen to og to vha. træklemmerne.

I selve skolestuen stod der træpulte i to rækker, og foran tavlen var der en forhøjning med katederet på. Vinduerne var høje og sad også højt, så det ikke var muligt for os elever at se andet end himlen, hvis vi et øjeblik fandt

på at kikke ud.

På bagvæggen var kakkellovnen, og ved den lange væg modsat vinduerne var omtalte ”lyttebænk” for de små elever. Over bænken var der forskellige billedplancher. I skolestuen i hjørnet ved tavlen var der blot et enkelt skab, hvor de rekvisitter, der var nødvendige for undervisningen, blev opbevaret: penne, penneskafter og blæk, bøger og hæfter.

I vore egne pennalhuse havde vi blot blyanter, en linial og viskelæder. Farver kan jeg slet ikke huske, at vi brugte. Men det må vi vel have gjort.

Sommerudflugt

Med til at gå i skole hørte også en årlig sommerudflugt med S-toget og medbragte madpakker. Flere mødre var med som hjælpere.

En af udflugterne gik til København, hvor vi så Thorvaldsens Museum og var på kanalfart inkl. den obligatoriske fotografering inden vi passerede under en bro. En anden udflugt gik til Zoologisk Have, husker jeg. En sådan udflugt varede en hel dag, og vi var både trætte og fyldt med nye indtryk, når vi vendte hjem. Det var ikke hverdagskost at komme til hovedstaden.

Den lave og den høje

At begynde i første klasse betød ikke kun, at vi lærte én frk. Nielsen at kende. Nej, der var to. I folkemunde: Den Lave – og den Høje frk. Nielsen. Den lave var vores lærerinde, mens den Høje var den, som vi blev sendt ind til i privaten, hvis vi faldt og slog os eller på anden måde trængte til trøst. Sammen udgjorde de to frøkener et ganske godt team, som gav os en god og tryk start på skolelivet. Mødet med frk. Nielsen fik stor betydning for mit senere valg af livsbane. Jeg ville være lærer – og blev det. Andre kan have oplevet mødet ganske anderledes.

Ovenstående erindringer er skrevet i december 2005 i forbindelse med, at min gamle læsebog, som jeg fik i arv og eje ved udgangen af 3. klasse, nu med glæde foræres til Lokalhistorisk Arkiv i Ledøje-Smørum Kommune.

At vi elever fik vores læsebøger skyldes sikkert, at forskolen skulle nedlægges året efter, hvor den nybyggede centralskole tog over, og andre bøger skulle bruges.

Vi elever fra frk. Niensens tredje klasse nåede lige en tur op i fjerde klasse hos lærer Nielsen i skolen i Smørum, inden vi kom ud på den nye skole. Det var noget af en omvæltning: Både at komme til lærer Nielsen og senere til den nye skole med mange klasselokaler, en gymnastiksal, faglokaler og frem for alt: en lærer til hvert fag. Men det er en helt anden historie.

Frk. Nielsen fulgte ikke med til Centralskolen. Hun lod sig i stedet pensionere og flyttede til et nybygget parcelhus i Smørumovre. Interessen for os gamle elever lod sig dog ikke pensionere. Når vi mødte hende, ville hun altid gerne høre, hvordan det gik os i den store skole.

*Annette Pedersen
født 1949*

Fra Globetrotter til Krydderurter

Af Knud Remi Christensen

Lille Smørum Krydderurter er et af Smørum's forholdsvis nyere gartnerier, og i et interview med indehaveren Kai Madsen søger vi historien om, hvordan gartneriet kom i gang.

Kai Madsen er født i Kirkerup ved Slagelse i 1939 og var ud af en søskendeflok på 3 drenge og 3 piger. Faderen var gartner, først på herregården Gyldenholm i Kirkerup sogn, senere lejede han herregårdsgartneriet, indtil han købte et gartneri i Slagelse.

Kai Madsen fik sin skolegang i den stråttækte. Som han selv udtrykker det, var han en af de sidste, der gik i en rigtig gammeldags stråttækt landsbyskole hver anden dag. Han kom ud af skolen som trettenårig. Da hans far var gartner, kom han efter at have gået til hånd i

gartneriet i et par år i lære i sin faders gartneri. Da han skulle være i lære i 5 år mindst to steder, skulle noget af læretiden foregå på et andet gartneri. Som 16-årig kom han til et gartneri i Svendborg, og efter 1½ år kom han så i lære den sidste tid på et gartneri i Glamsbjerg.

Efter endt læretid var det militæret, det gjaldt, som sygepasser ved lægekorpsset.

Han følte nu behov for at lære mere, så nu gjaldt det havebrugshøjskolen "Vilvorde" i Charlottenlund. Her var han et årstid. Med en god lærdom i baglommen kunne han gå ud og erobre verden. Han havde altid haft lyst til rejse og ville gerne have været til Amerika, men han kunne ikke engelsk nok og fik anbefalet at

tage til England, så han kunne lære mere engelsk. I stedet for rejste han til England lige nord for London, hvor han arbejdede på et gartneri. Da han var i England, søgte han videre til Amerika gennem Danmark-Amerikafonden, som hjalp faglærte med at komme på udvekslingsophold i USA. Det første stop var Virginia, hvor han var ca. et halvt år, derfra videre op til Connecticut mellem New York og Boston, der var han også et halvt år. Sammen med en skolekammerat fra Vildvorde kørte han til Californien, med et lille smut op til Ca-

Kai Madsen i sit drivhus fyldt med krydderurter. Foto: Knud Remi Christensen.

nada.

Amerikaturen varede ca. 2 år, men inden han rejste hjem, havde han truffet hende, der senere blev hans kone. Hendes familie syntes, hun var for ung, så han rejste hjem og havde faktisk opgivet hende.

Da han var kommet hjem, tog han til Afrika som ulandsfrivillig, og her var han ca. 2 år. I den tid rejste han rundt til Victoriavandfaldene og Zambezifloden nær det daværende Rhodesia (Zimbabwe), Gambia, Kenya, Zambia og Tanzania.

Imidlertid havde han genoptaget forbindelsen med sin udkårne i Amerika, så han tog sit livs længste rejse fra Kampala i Uganda via København, med fly over Grønland til San Francisco i USA. De blev gift i Californien i en katolsk kirke i South San Francisco og var der et stykke tid, inden de krydsede Amerika med toget og Atlanten med Svenska-Amerikaliniens skib M/S Kungsholm. Sejlturen over Atlanten tog dengang 9 dage.

Da de kom til Danmark, købte de en grøntforretning i Korsør, men efter nogle år fandt Kai ud af, at det ikke lige var ham, så han flyttede til Smørum, hvor han fik arbejde på "Plankultur" i Nybølle hos Leo Nielsen. Der var han til 1974, hvor han søgte ind til Staten og blev teknisk assistent på en forsøgsstation. Her var han i to-tre år, hvor han boede i Søborg.

Fra Kai var barn, havde han tanken om at blive selvstændig, nu havde han løbet hornene af sig. Forsøgsstationen, der lå i Virum, skulle flytte til Fyn. Der ville han ikke med, så han følte, at tiden nu var inde til at blive selvstændig gartner. Efter lang tids søgen fandt han i 1978 gartneriet på Skebjergvej og overtog det den 11. juni. Det var bygget i 1967-68 og et af

husene i 1973. Det var meget misligholdt, så hele indretningen blev skiftet ud og moderniseret. Han startede med at dyrke begonia og senere noget, der hed crossandra og julestjerner. Han købte dyre planter hjem og lod dem potte om og solgte dem igen, men tjente næsten ingenting på dem. Senere blev det campala, og det gik lidt bedre, men økonomien var stadig vanskelig.

Kai Madsen rangordnede planter. Øverst stod orkide, og nederst på listen stod krydderurter lige over ukrudt. Så det var ikke noget for ham, men økonomien trykkede, så han blev nødt til at sadle om. Kai Madsen, som er kristen, bad på et tidspunkt om, hvad han skulle dyrke i gartneriet, men glemte alt om det. Det begyndte at gå bedre. I en vanskelig telefonsamtale om olie køb og gæld til olieselskabet blev han forstyrret af ordet "krydderurter". Han slog det irriteret hen, men det gentog sig i en lignende situation, hvor ordet KRYDDERURTER viste sig for ham i blokbogstaver. Da blev han interesseret, og så gik han i gang med krydderurterne. Han fik interesse for disse urter på et tidspunkt, hvor det ikke var almindeligt at købe krydderurter i butikkerne.

Han fik fat i et frøkatalog fra et frøfirma og købte frø uden at vide ret meget om, hvad krydderurter var for noget, men efterhånden fik han skik på det og troede så meget på sagen, at han i efteråret 1982-83 satte en produktion i gang uden at vide, om der var købere til den. Han kontaktede dem, der havde solgt potteplanter for ham for at forhøre sig om, der nu var interesse for krydderurter. Det viste sig, at interessen var enorm, pengene begyndte at komme ind, så det var et helt mirakel, der var sket, og gælden blev betalt. Produktionen blev nu sat i system, og der blev lavet speciel emballage omkring de små potter, som man kender det i dag.

I begyndelse var det sæsonbestemt, produktionen foregik i sommerhalvåret, men så begyndte Kai Madsen at tænke på, at det da måtte kunne lade sig gøre hele året. Så købte han 24 lamper og fik dem installeret, men det gav problemer med naboerne. De kunne ikke koge deres æg m.m. før NESAs fik lagt et større elkabel ind. Tidligere var der luftledninger, og hver gang det var stormvejr, gav det problemer, fordi el-ledningerne faldt ned. I dag er der 400 stk. 400 watts lamper.

Det havde længe været et ønske at udvide gartneriet på Skebjergvej. Han havde købt et gartneri i Taastrup, efter at have lejet sig ind i Nybølle, men for godt tre år siden

var det muligt at købe tillægsjord på Skebjergvej, så nu kunne han udvide. Han solgte gartneriet i Taastrup, nu lejer han sig ind i et gartneri. Der dyrkes i dag krydderurter på 8.500 kvadratmeter, og Lille Smørum Krydderurter har i dag en fast stor kundekreds.

Fremtiden for gartneriet ser Kai Madsen lyst på. Han er nu fyldt 67 og vil ikke bare trappe ned og lade det hele sygne hen, så han er i gang med forhandlinger med kollegaer, der vil overtage produktionen. Han og konen har fire børn, men ingen af dem har lyst til at overtage det.

Lille Smørum Krydderurter vil, hvis forhandlingerne går i orden, kunne bevare navnet i det nye regi, og der vil stadig være en del produktion i Smørum.

Det var noget af et pionerarbejde på området, der blev gjort, og andre krydderurtegartnerier begyndte på det samme. På den måde inspireret af Lille Smørum Krydderurter voksede gartnerier, der dyrker krydderurter, op både i Sverige og Norge.

Gartneriet "Lille Smørum Krydderurter" på Skebjergvej.

Foto venligst udlånt af Kai Madsen.

Nye danskere i Danmark

Fra Bagdad til Smørumnedre

Af Inga Nielsen

Ahlam Ali er født den 11. november 1953, og hun er opvokset i gode kår i Iraks hovedstad, Bagdad. Stigningen i oliepriserne fra 1973 og fremefter gav landet store rigdomme, så det blomstrede op og blev en moderne stat. Der var arbejde til alle, og undervisning og sundhedsvæsen var gratis. Ahlams far og brødre gik ind for, at også pigerne i familien skulle have en universitetsuddannelse. Ahlam har således læst historie på universitetet i Beirut i Libanon, men på grund af de mange problemer med regimet i Irak, der fra 1973 og frem reelt var et diktatur, blev hun aldrig færdig med sin uddannelse, og i 1975 giftede hun sig med den noget ældre Hatim Al-Ajba. De bosatte sig i et større hus nær Bagdads centrum. Ahlem og Hatim fik i 1976 datteren, Isra, og i 1977 datteren, Asmaa. Derefter fulgte i 1982 sønnen, Mahmoud, i 1984 sønnen, Mustafa, og til sidst blev sønnen, Rias, født på Hillerød sygehus i Danmark i 1991, idet Ahlam var gravid, da hun sidst i 1990 kom til Danmark som flygtning.

For Ahlam var de første år i Danmark vanskelige. Dels skulle hun selv lære dansk og forsøge at finde fodfæste i de fremmede omgivelser, dels var det et meget stort ansvar at stå alene i Danmark med fem børn, der ifølge familietraditionen skulle have både en god skolegang og senere en videregående uddannelse. Disse år blev dog også gode år præget af stort familiesammenhold, og Ahlam kunne trods store bekymringer for børnenes fremtid i mange år glæde sig over at have sine børn

samlet om sig i det daglige. I dag er der blevet stille i det før så travle hjem, idet det nu kun er den yngste søn, der bor hjemme.

Datteren, Isra, er uddannet som bioanalytiker. Hun er ansat på Gentofte Hospital og gift med Gazwan, som er iraker og læge på Hvidovre Hospital. De bor i Skovlunde, og sammen har de den snart et-år gamle datter, Dania. Den et år yngre Asmaa læser til ingeniør. Hun er gift med Basim, som også er iraker og læge på Hvidovre Hospital. Asmaa og Basim bor i Albertslund. Den ældste søn, Mahmoud, har i forbindelse med sin militærtjeneste været udstationeret ½ år ved de danske styrker i Irak. Her kunne man drage fordel af, at han beherskede sproget. Mahmoud er således den eneste i familien, der har besøgt Irak siden flugten i begyndelsen af 1990'erne. Han er nu rejst til familien i Texas i USA for at påbegynde medicinstudiet her. Den næstældste søn, Mustafa, er i lære som flymekaniker hos Cimber Air i Sønderborg, mens den yngste søn, Rias, netop er startet på Borupgård Gymnasium.

I Saddam Husseins Irak

Hatim og hans familie tilhørte den velstående del af den irakiske befolkning, idet Hatim Al-Ajbas far ejede en stor murstens- og betonfabrik uden for Bagdad med flere hundrede ansatte. Hatim studerede som ung økonomi på universitetet i Denver i USA og arbejdede efter endt uddannelse på faderens fabrik indtil han i 60-erne,

som den ældste søn, arvede denne ved faderens død. Hatim blev direktør for fabrikken, og Ahlams ældste bror arbejdede for ham, idet han fra et kontor i Bagdad var beskæftiget med salg af de mange forskellige produkter, der blev fremstillet på fabrikken.

Hatim var upolitisk, men ved forskellige lejligheder var han - trods familiens opfordringer om at lade være - for åbenmundet om sine meninger om regimet. Det gjorde man ikke ustraffet i Saddam Husseins Irak, og familien fik problemer, der resulterede i, at Hatim til sidst blev hentet af sikkerhedspolitiet og fængslet. Det blev en hård tid for Ahlam. Hun vidste i begyndelsen ikke, om manden var blevet dræbt eller sad i fængsel, og hun turde ikke spørge myndighederne om, hvor han evt. opholdt sig. Til sidst lykkedes det dog via penge under bordet at opspore ham. Nu vidste familien, at han var fængslet og i live, men Ahlam kunne stadig ikke besøge ham.

I fængslet levede op mod 50 fanger tæt stuvet sammen i et lille rum, hvor der dårligt nok var plads til, at alle kunne sove på én gang og med toilet i det ene hjørne. Fangerne blev slået, der blev råbt ad dem, og de levede i evig frygt for, hvem der mon næste nat blev afhentet enten til tortur eller en uvis skæbne. Også Hatim blev udsat for tortur, og da han efter nogle måneder kom ud af fængslet, var han for altid en nedbrudt mand. Han var nervøs og bange, han kunne ikke tale om det, der var sket, og han opgav at tage på fabrikken, men tog sig af den på afstand, indtil den blev nedlagt, fordi den ikke måtte være en konkurrent til andre tilsvarende fabrikker ejet af én af Saddam Husseins onkler. Sidst i 80erne blev Hatim ramt af lymfekræft. Det be-

Ahlam Alis og Hatim Al-Ajbas bryllupsbillede, 1975.

tød, at Ahlam måtte lade børnene være alene, mens hun besøgte manden på hospitalet, idet hele Ahlams familie i løbet af 1980erne var flygtet ud af landet. I disse år blev den nervøsitæt og de helbredsmæssige problemer, som Ahlam har kæmpet med siden, grundlagt. Hatim levede sine sidste år i Bagdad, hvor han uden held forsøgte at redde nogle af familiens værdier. Han døde den 9. september 2000, og han nåede således aldrig at se sine fem børn vokse op.

Under den 8 år lange krig mellem Iran og Irak, der brød ud den 2. september 1980, blev begge Ahlams brødre tvangsudskrevet til militærtjeneste i den irakiske hær. De flygtede til Syrien for at undgå militærtjenesten, og dermed opstod der nye alvorlige problemer for familien. Ahlam blev opsøgt af sikkerhedspolitiet. Hun blev skygget, og hjemmet blev i perioder holdt under opsyn af Saddam Husseins folk. Ahlam blev gentagne gange hentet af sikkerhedspolitiet og afhørt om brødrenes opholdssted bl.a. dagen efter Mahmouds fødsel. Også hun blev udsat for tortur.

I begyndelsen af ægteskabet, mens børnene var små, havde Ahlam i forhold til, at hun var gift, meget tæt kontakt til sin egen familie. De sås tit, der var altid nogen, der kunne lege med børnene og altid nogen at snakke med, men efterhånden som både forældre og søskende via Syrien flygtede til henholdsvis USA og Danmark, blev alt vanskeligere. Savnet af familien var voldsomt, og forfølgelserne på grund af brødrenes forsvinden meget belastende. I mange år så Ahlam ikke sin familie. Det var ikke muligt at ringe eller skrive sammen, bl.a. fordi det syriske styre også var meget restriktivt. I en årrække blev kontakten opretholdt ved, at Ahlams mor én gang om året rejste nogle dage til Athen eller Cypern og derfra ringede til datteren i Bagdad for at høre, hvordan det gik med hende, manden og hvert af børnene.

Ahlams forældre og flere af hendes søskende kom på et tidspunkt fra Syrien til Danmark. De var egentlig på vej til USA, hvor de ønskede at slå sig ned sammen med de to søstre, der allerede havde bosat sig der, men på grund af reglerne om 1. asylansøgere, blev de opsnapet af de danske myndigheder og fik dermed flygtningestatus i Danmark.

Almindelige irakere kunne i mange år ikke få udrejsetilladelse, men i 1990 efter afslutningen af krigen med Iran blev disse bestemmelser lettet, og det lykkedes Ahlam at få lov til at besøge familien i Syrien i skolernes sommerferie, der varer ca. fire måneder. Det var umuligt at få plads i et fly, alt var overbooket. Derfor tog hun mandag den 30. juli med fire børn og ét i vente en taxa gennem Jordan til Syrien. Nu skulle hendes store ønske om at møde den savnede familie opfyldes, ikke mindst glædede hun sig til at møde sin mor, der kom rejsende fra Danmark for at møde sin datter og de fire børnebørn. Selv om forholdene i Irak var vanskelige, regnede Ahlam på det tidspunkt med at vende tilbage efter ferien især af hensyn til børnenes skolegang, så hun havde derfor ingen særlige værdier med sig. Den efterfølgende torsdag den 2. august 1990 besatte Saddam Hussein Kuwait, og det forandrede alt. Denne besættelse blev begyndelsen på Golfkrigen med efterfølgende boykot af Irak. Hatim frarådede sin kone at vende tilbage til det krigshærgede Irak, hvor der manglede både mad og medicin. Dermed stod Ahlam gravid og alene i et fremmed land med fire børn og uden midler. Hendes mor bad hende komme til Danmark bl.a. af hensyn til faderen, der var syg, og som gerne ville nå at se sin datter. Hun forsøgte at få indrejsetilladelse via den danske ambassade, men hver gang med negativt resultat og med den begrundelse, at det ville blive meget dyrt for Danmark at modtage hende på grund af børnene. Hendes mor blev ved med at trygle hende om at komme til Danmark. Til sidst tog hun den store beslutning at anskaffe sig et falsk pas og at rejse alene til Danmark og dermed efterlade de fire børn hos familien i Syrien.

I Danmark

Om natten den 13. november 1990 ankom Ahlam til Kastrup Lufthavn. Paspolitiet afslørede det falske pas,

og hun blev derfor ført til Sandholmlejreren og afhørt om sine forhold. Allerede næste dag kom storebroderen, der på det tidspunkt boede med kone og datter i Astershaven i Smørumnedre, for at besøge hende. Det endte med, at Ahlam fik lov til at tage med familien til Smørumnedre mod hver torsdag at melde sig i Sandholmlejreren. I marts måned blev Rias født ved kejsersnit på Hillerød Sygehus, men nu kom depressionen og savnet af de andre børn. Ahlam gik en vanskelig tid i møde, idet hun 8 måneder efter sin ankomst fik besked om, at hun skulle rejse tilbage til Irak. Igen var en del af begrundelsen de store omkostninger for det danske samfund på grund af de mange børn. Det var en helt ulykkelig situation, der endte med, at børnene kom til Danmark på falske pas. Også de blev interneret i Sandholmlejreren, og Ahlam glemmer aldrig den dag, hvor hun sammen med sin bror tog ud for at møde dem. De opholdt sig i en særlig afdeling af lejren, fordi de som nyankomne endnu ikke var blevet afhørt om deres forhold. Med lidt besvær fik Ahlam lov til at mødes med dem, og de danske myndigheder var da heller ikke i tvivl om, at det var mor og børn, der her mødtes efter mange måneders adskillelse – ikke mindst Mustafa på 6-7 år var ovenud lykkelig for at se sin mor. Dansk Flygtningehjælp stillede snarest en advokat til rådighed for Ahlam, og det resulterede i, at hele familien fik opholdstilladelse i Danmark samme uge, som børnene kom til landet.

De første år i Danmark boede familien i kælderen hos broderen i Astershaven. Der var ikke megen plads til en mor med fem børn. I huset boede foruden broderen og hans familie to af Ahlams søstre. De mange mindre børn førte megen uro med sig, og det var ikke altid let at bo så mange sammen, men det skulle gå. Nogle år senere flyttede broderen med sin familie til et hus i Rødovre. Ahlam ville meget gerne blive boende

i Astershaven, men økonomisk kunne det ikke lade sig gøre. I 1993 flyttede hun derfor med de fem børn til et gårdhavehus i Irishaven, hvor hun fortsat bor.

Efter ansøgning med efterfølgende aflevering af diverse papirer og anbefalinger samt interviews fik Ahlam sammen med de tre sønner den 29. april 1999 dansk statsborgerskab. Mange års usikkerhed var dermed slut. Pigerne, der på det tidspunkt var over 18 år, måtte selv søge om dansk statsborgerskab, som de fik stort set samtidig med Ahlam og sønnerne.

Familien er spredt

Ahlams søster, der er læge på Sct Hans Hospital i Roskilde, bor nu med sin mand i Hundige. Lillesøsteren, der er læge på Gentofte Hospital, bor også i Hundige sammen med sin mand og moderen. Endelig bor en søster med sin mand i Kalundborg, de er begge ingeniører, men de kan ikke få arbejde inden for deres fag. De driver derfor i fællesskab en tankstation. Endelig har Ahlam to søstre, der begge bor i Texas i USA. Den ene er speciallæge, og den anden hjælper til på søsterens klinik, bl.a. er det hende, der står for regnskaberne. Ahlams lillebroder bor stadig i Syrien. Han sælger hårde hvidevarer, mens storebroderen i Rødovre nu er pensioneret. Ahlam selv har bl.a. arbejdet i Føtex og forskellige blomsterforretninger, men blev for nogle år siden førtidspensioneret af helbredsmæssige grunde.

Fremtidshåb

I dag er Ahlam 53 år, og hun har nu boet i Danmark i 16 år. Hun er glad for at være sluppet ud af Saddam Husseins Irak, hun er glad for sit nye land, men vil alligevel altid savne det gamle. Først og fremmest håber hun, at børnene får en god fremtid i Danmark.

Fra venstre: Gazwan gift med Isra, Ahlam Ali, Mahmoud (Ahlams ældste søn), Mustafa (Ahlams næstældste søn), Riaz (Ahlams yngste søn) med Dania (datter af Isra og Gazwan) på skødet, Isra (Ahlams ældste datter), Asmaa (Ahlams yngste datter) og Basim gift med Asmaa. Foto venligst udlånt af Ahlam Ali.

Fakta

Saddam Hussein blev født den 28. april 1937 og voksede op i den lille by Tikrit. I 1957 blev han medlem af Baath-partiet. I 1959 var han med i et forsøg på at myrde Iraks daværende militære leder, general Qasim. Saddam Hussein flygtede senere ud af Irak og kom først tilbage i 1963, da Baath-partiet tog magten. Han arbejdede sig op gennem partiet og blev i 1976 vicepræsident i Hasan al-Bakrs regering. Da Saddam Hussein havde stået for systematiske udrensningen af regeringens fjender og udnævnt nye embedsmænd fra sin egen stamme, blev han præsident, da Bakr trak sig tilbage i 1979.

Han var derefter leder af det irakiske diktaturregime frem til den amerikanske invasion i Irak i 2003.

Nye Genstande

Af Ledøje-Smørum Historisk Forenings registreringsgruppe

Samtidig med at vi udsender dette års udgave af foreningens årsskrift, kan vi med stor glæde indvie vores nye udstilling: Stadsstue fra 1920'erne. I arbejdsgruppen og i registreringsgruppen har der i det sidste år været stor travlhed med at opbygge og indrette rummet, så det giver et så sandfærdigt billede af datiden som muligt. I dette arbejde er det til stor hjælp for os, at vi får så mange oplysninger som muligt om de genstande, vi fra tid til anden modtager fra vore medlemmer og andre af kommunens borgere, der under oprydning, fraflytning o.a. finder ting og sager i gemmerne, som de betænker os med. Ved indleveringen beder vi f.eks. om oplysninger om genstandens brug og historie herunder, hvornår den har været anvendt. Dette gør det muligt for os at anvende genstanden korrekt i udstillingerne.

I lighed med tidligere vil vi også i dette årsskrift nævne nogle af de mange ting, som vi har modtaget i forrige kalenderår.

I 2005 modtog vi bl.a.:

Fra **Inger Fischer, Valmuehaven**, bl.a.:

- *et spejl med hylde*. Spejlet har en lidt speciel historie, idet det har hængt på et offentligt toilet i København. Men da det skulle nedrives, fik Inger Fischers mand spejlet. Spejlet er fra omkr. 1923.
- *pude med broderi*. Pudens, der er af lærredsstof, er pyntet med blomsterranker syet med fladsyning og kontursting. Den er syet af Inger Fischers mands mormor.

- *"pressehest"*. Inger Fischers far var skrædder og har brugt "hesten" til at presse tøj på. Inger Fischers far (født i 1919) havde polio i benene, men havde rigtig gode armkræfter, der kom ham til gode, når han skulle løfte de tunge stoffer, strygejern osv. Han var efter sigende en dygtig skrædder, havde fået bronzemedalje og var i en årrække ansat i Illum.

Senere blev Inger Fischers far statsansat og syede bl.a. til kongen, fx ridebukser. Også når der skulle være nytårskur ved hoffet, var der meget at se til for en god skrædder. Der blev bl.a. restaureret hatte. Til gengæld kunne der være lidt rester af stoffer og guldbånd o.lign., som lille Inger fik til at sy dukketøj af.

Fra **Bent og Lilli Jespersen, Ledøje**:

- *et friturejern*. Lilli Jespersen har brugt friturejernet i 60'erne og 70'erne. Der følger en opskrift fra et ugeblad med. Her kan bl.a. læses, at jernet anvendes til at lave nogle meget tynde, sprøde julesmåkager, i

Sverige kaldet ”Svenske Struvor”, men herhjemme ”Kniplingskager”. Jernet består af et træhåndtag, en metalstang og et sommerfuglelignende hulmønster i jern. Jernet

dyppes i dejen og holdes derpå nede i friturefedt eller palmin i ca. 1 minut til kagen er gylden. Kagerne lægges på fedtsugende papir, dyppes i sukker og serveres lune.

- *en sodavandsflaske*. Sodavanden, der er en ”Spanja – Carlsberg Appelsinvand” fra 1959, er fundet i skunken under taget. Den er måske glemt af en håndværker under tagreparation på Smørum Gl. Skole.

- *en pakke ”Persil”*. Vaskepulveret, der er fra Henkel & Co. København, bærer følgende anvisning: ”Denne pakke er tilstrækkelig til 5-6 Spande vand (50-60 Liter). Enhver yderligere Tilsætning af Sæbe eller Sæbespaaner er overflødig. Garanteret uden Klor.” Med vaskeanvisning for ”Uld, Silke og Kunstsilke”. Pakken, der stammer fra Gunnar Knud-

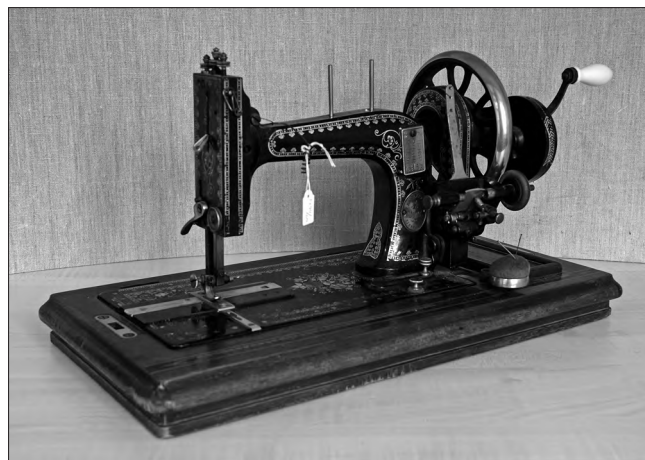

sens bo, Ledøjegård, ses i dag på hylden i ”Kvinde- rummet” sammen med de andre vaskeremedier.

- *et par træsko*. Træskoene er ligeledes fra Gunnar Knudsens bo.

Fra **Lis Karin Folmersen, Vordingborg:**

- *en symaskine*. Symaskinen, der er i meget fin stand, stammer fra 1920’erne. Den har været brugt af Anna Larsen, Norskekekrogen 3.

Fra **Lis Petersen, Havrevej:**

- *kageforme*.
- *et kornmål*.
- *et el-strygejern*.

Fra **Inger Andersen, Erantishaven:**

- *3 platter*. Platterne, der bærer motiverne: Ledøje Mølle, Ledøje Kirke og Smørum Kirke, er udgivet af Fodboldens Venner i samarbejde med Ledøje Smørum Historisk forening.

Bag på platten med Ledøje Mølle læses: ”Møllen blev bygget i 1862, moderniseret i 1920, bl.a. blev elektricitet indlagt. Møllen blev senere i dårlig stand, bl.a. manglede vingerne, købt til privat eje.” Platten

med nummer 171 er fremstillet af "Lise Porcelain Denmark". Inger Andersen har fået platterne af Nora Nørbo.

Fra Helle Brønning og John Pedersen:

- *en dør og en knagerække*. Døren har siddet diverse steder på Ledøjegård, gennem 1800- og 1900-tallet frem til 2005. I dag er døren og knagerækken sat op for enden af gangen i Smørum Gl. Skole.

Vi siger tak til de mange, som har indleveret genstande til vores udstillinger og samling, og vi håber, at rigtig mange af vore medlemmer vil have glæde af at se disse udstillinger, nye som gamle, i det nye år.

Turen til Spanien i efterårsferien 2006

Af Erik Ziegler

Af en artikel i Politiken den 30. juli i år fremgår det, at der foregår en kamp mellem den katolske kirke i Spanien og den socialistiske regering.

Senere har jeg læst en avisnotits, der fortæller, at den spanske regering har besluttet at stoppe tilskuddene til den katolske kirke ud fra ønsket om at adskille kirke og stat.

Interessant er i den forbindelse en meningsmåling for et år siden, der fortæller, at 79% af spanierne betegner sig som katolikker. Dog kommer 49,7% aldrig i kirken. Spanien ser ud til at være på vej til danske tilstande.

Alligevel var Historisk Forenings rejse til Spanien præget af kirkebesøg. Som sædvanlig besøgte vi flere katedraler, men glædede os også over andre kulturelle minder og den smukke natur.

Jeg vil ikke – som vanligt – beskrive rejsen i detaljer. Tværtimod vil jeg omtale de tre ting, der gjorde mest indtryk på mig.

Den romerske akvædukt i Segovia

Akvædukten var oprindeligt 17 km lang og førte vand fra Rio Frio til Segovia. Den er bygget af romerne og har været i brug helt frem til midten af 1900-tallet. De 119 buer, der har en højde på indtil 29 meter, er bygget af granitsten, og – hvad der er bemærkelsesværdigt – uden brug af cement.

Her ses akvædukten i Segovia. Foto: Erik Ziegler.

Santiago de Compostella

Dette var vel hovedmålet for vort besøg. Vi besøgte katedralen indtil flere gange i de dage, vi boede i byen. Katedralen, i hvis krypt de formodede rester af apostlen Jakob opbevares, er målet for pilgrimsvandringen, der starter ved den franske grænse.

Katedralen blev færdigbygget i 1128.

Bag hovedindgangen møder de trætte pilgrimme portalen, Porta de la Gloria. Deres religiøse klimaks er dog det rigt udsmykkede højalter.

800 km har mange af pilgrimmene vandret. Vi prøvede at fornemme stemningen ved at vandre de sidste 13 km

af ruten frem til katedralen. Det kan tilføjes, at mange i dag tager turen på cykel.

Jeg oplevede en messe, mens jeg besøgte katedralen, og det var meget stemningsfuldt. Messen afsluttedes med, at et røgelseskar af en vis størrelse svingede frem og tilbage i et reb, der vel var 15 – 20 m langt. Det susene hen over de besøgendes hoveder og efterlod en vis effekt. Som ofte i katolske kirker koster sådanne ekstra ting penge, men en eller anden rigmand havde formentlig købt sig aflad på denne interessante måde.

Toledo

Mit sidste valg er byen Toledo. Det fortælles, at hvis man kun har én dag i Spanien, bør den tilbringes i Toledo. Og hvilken by med klostre, synagoger og paladser. Helt tilbage til år 193 f.Kr. fandtes en boplads på stedet. Og Toledo var allerede en vigtig handelsby, da maurerne indtog stedet i 1712. I 1100-tallet havde byen et af landets største jødiske samfund, og en femtedel af Toledos indbyggere skønnes at nedstamme fra jøderne.

Domkirken besøgte jeg ikke. Indgangen kostede 6,00 euro, og det var jeg for nærig til at bekoste. Derimod besøgte vi Sinagoga El Tránsito og Casa Museo de El Greco.

Museet er indrettet i et hus magen til det, som maleren El Greco flyttede ind i i 1585, og det rummer 20 af hans malerier, herunder en komplet samling af ”De tolv apostle”. Forinden have vi set mange af hans billeder på Prado Museet i Madrid, hvor også Botticelli, Rubens og Goya kan beses.

Det var med vemod, vi tidlig søndag morgen forlod Toledo. Vi forlod byen, mens solen stod op og farvede

himlen rød. Hvilket betagende syn. Derfra gik turen til lufthavnen og hjem til Danmark, mange gode oplevelser rigere.

Parti fra Toledo. Foto: Erik Ziegler.

Tak til Bodil Smith og Erik Hjortkær Andersen for endnu en glimrende arrangeret kulturejse.

At se nuet, og at få lov at se lidt af fortiden

Projekt LS DOKU 2006

Af Susanne Stilling Frederiksen, Smørumovre

I januar 2006 var jeg på Ballerup Egnsmuseum i Pederstrup. Jeg kom for at blive klogere på vores nabokommunes historie og på, hvordan udstillingen var lavet, for jeg havde læst, at der var gjort meget ud af at bruge computere og anden ny teknologi i formidlingen af historien. Da jeg var færdig med at se udstillingen, havde jeg fået mere end bare en spændende oplevelse og ny viden. Jeg havde også fået en idé, som jeg tog med hjem til Ledøje-Smørum.

Allerede i januar var vores kommune præget af den forandringsproces, der var startet, da kommunesammenlægningen til Egedal Kommune var blevet vedtaget. Forandringer ville komme allerede i forbindelse med etableringen af den nye kommune, men også i årene fremover. Jeg følte et behov for en dokumentation af her og nu situationen i Ledøje-Smørum, så vi senere kan se tilbage og finde dokumentation i ord og billeder fra år 2006.

På Ballerup Egnsmuseum var det på computer gjort muligt at ”bladere” i gamle billeder fra lokalarkivet, og man kunne se spændende billeder fra bl.a. foreningsliv, erhvervsliv og forskellige steder, som for nogles vedkommende ikke findes mere eller er ændret. Senere i udstillingen var nutidens Ballerup Kommune dokumenteret i en flot billedserie, der kørte kontinuerligt henover en fladskærm. Billedserien dækkede alle dele af kommunen med både erhverv, fritidsliv og kendte og mindre kendte steder. Jeg tænkte, at hvis vi var flere,

der tog kamera med på vores færd rundt i Ledøje-Smørum, så ville det være muligt at lave noget lignende i vores kommune.

Jeg fremlagde ideen om at dokumentere 2006 i billeder for Ledøje-Smørum Historisk Forening på generalforsamlingen lørdag den 4. marts 2006. Ideen blev godt modtaget, og en arbejdsgruppe blev nedsat til at stå i spidsen for dokumenteringen af begivenheder, steder og forandringer m.v. i 2006.

Siden arbejdsgruppen, der kalder sig LS DOKU 2006, blev nedsat, har medlemmernes kameraer været nærmest glødende, og vi har set på Ledøje-Smørum med nye øjne og lært meget både ved at fotografere på egen hånd, men også ved at diskutere billederne med hinanden. Jeg har haft interessante oplevelser, og jeg har stor glæde af den viden om både kommunen og om fotografiering, jeg har fået del i fra de andre medlemmer af LS DOKU 2006.

De små historier, der hører med til billederne, prøver vi også at fange ind. Blandt andet er der historierne om, hvordan fastelavn arrangeres på forskellig vis i Ledøje, Smørumnedre og Smørumovre og historien om, hvordan en meget fortidig borger blev gravet forsigtigt frem af arkæologer i 2006. Vi har også nået på foto at fastholde nogle af de bygninger, der forsvandt i 2006, og vi har fulgt med i nybyggeri og nye anlæg.

I starten af 2007 vil vi se på det materiale, vi har fået samlet i forbindelse med dette projekt. Materialet kommer til at høre under Ledøje-Smørum Lokalarliv, men det skal ikke bare arkiveres, det skal kunne lånes og bruges af alle interesserede. Vi vil gerne bruge billederne og historierne til at lave udstillinger, billedserier og en publikation. Så LS DOKU 2006 arbejder videre også efter 2006. Vi har været glade for, at flere borgere i Ledøje-Smørum har hjulpet med bidrag af fotomateriale fra 2006, og vi modtager gerne mange flere bidrag, for når kommunen skal skildres med et kamera, så er den stor.

Arbejdsgruppen LS DOKU 2006 består af:

- Holger Agerskov
- Ingrid Bay
- Fredi Paludan Bentsen
- Susanne Stilling Frederiksen

Fastelavn i SmørumCentret. Foto: Lars Feodor Frederiksen.

Høstcykelløbet på vej gennem Smørumovre passerer "Den gamle Skole". Foto: Bjarke Stilling Nielsen.

Hvis man vil bidrage med materiale til dokumentation af Ledøje-Smørum Kommune i 2006, kan man aflevere fotos m.v. på Lokalarlivet eller på Biblioteket.

Ved overdragelsen udfærdiges et dokument, som beskriver materialet så nøjagtig som muligt, f.eks. navne på personer og lokaliteter og beskrivelse af begivenheder. Dokumentet påføres givers navn, adresse, tlf.nr., mailadresse, og om materialet er en gave eller et lån til kopiering. Giveren angiver om materialet må mangfoldiggøres eller skal beskyttes et antal år.

Indleveringen kan ske i digital form, på CD/DVD, på fotopapir eller som negativ-/positiv filmstrimmel til scanning. Lokalarlivet kan tilbyde at overføre data fra digitalkameraers hukommelseskort, hvis man møder op i arkivets åbningstid med kamera og kabel til overførsel. Det er også muligt at indlevere materialet på Ledøje-Smørum bibliotek, att. Ingrid Bay.

*Smørumnedre skole på Rendebæksvej blev revet ned.
Foto: Fredi Paludan Bentsen.*

*Tysmosegård i Nybølle fik lagt nyt stråtag.
Foto: Knud Remi Christensen.*

*Ledøje-Smørum Kunstforening udstillede malerier, skulpturer og grafik af Hans Christian Rylander, som ses til venstre i billedet støttende sig til sin paraply.
Foto: Fredi Paludan Bentsen.*

*Ved Smørum Parkvej opførtes huse af folkeviddet døbt
"Tobleronehusene". Foto: Fredi Paludan Bentsen.*

Årets gang i Ledøje-Smørum Lokalarkiv 2006

Af Ingrid Bay

Kommunesammenlægning

Året i arkivet har været præget af den kommende kommunesammenlægning mellem Ledøje-Smørum, Stenløse og Ølstykke til Egedal Kommune pr. 1. januar 2007. Et fast punkt på møderne i Lokalarkivet har været orientering om fusionens forskellige faser og de dermed forbundne rapporter om kommunernes aktiviteter og økonomi på de enkelte områder.

Lokalarkivstrukturen i Egedal Kommune

Lokalarkivstrukturen ser nu ud til at være faldet på plads, idet lokalarkiverne i de tre kommuner sammenlægges administrativt med arkivaren Rolf Kjær-Hansen som leder. Samlingerne bliver liggende i lokalområderne i de nuværende arkivhuse med den stab af frivillige, som har tilknytning til stedet. Der skal udarbejdes en fælles arkivvedtægt for Egedal kommune, som skal godkendes politisk samt i SLA. Man skal også drøfte behovet for et fælles registreringssystem. I årets løb har der været besøg hos os i Ledøje-Smørum Lokalarkiv fra Stenløse Historiske Forening og Arkiv, og der er planlagt et stort fællesmøde i september 2006, hvor vi tager fat på de praktiske ting i forbindelse med sammenlægningen.

Smånyt fra arkivet

Oprydningen i arkivet fortsætter. Undervejs er fundet arkivalier, som rettelig hørte til andetsteds, og der er taget kontakt til modtagerne, som efterfølgende har fået materialet tilsendt.

Registreringen af fotos pågår stadig, og er nu udvidet med registrering af diapositiver.

Undervejs er arkivets billedmaterialer blevet indscannet.

Arkivfondene gennemgås og registreres.

Registreringen af VHS film fra Kanal Sjælland fortsætter, og det er ønsket at kopiere relevant materiale over til DVD. Vi afventer desuden en beslutning om Kanal Sjællands fremtidige kommunale tilknytning.

Arkivets frivillige medarbejdere har været på besøg i Brøndby Lokalarkiv, som har fået nye lokaler.

Arkivets frivillige medarbejdere har været på kursus i arkivvæsen og registrering.

Økonomien ser udmærket ud. Der blev overført et overskud på 2.450 kr. fra 2005 til 2006, og et fornuftigt budget giver mulighed for indkøb af nødvendige suppleringer især inden for it-området.

Der arbejdes p.t. med at nyt hjemmesidedesign.

Lokalarkivet var igen i "Vågen By 2006" repræsenteret på en stand i hallen i Idrætscentret. I den forbindelse blev der fremstillet plancher med kopier af gamle og nye fotos, som efterfølgende vil blive udstillet i Kulturhusets foyer.

Historisk Forening 2006

af Per E. Tidgen

Efter den store og meget langvarige renovering af Smørum Gl. Skole, en renovering der sluttede med et helt nyt tag, har vi kunnet retablere vore udstillinger, både scenarierne og i montererne. Dette har været et stort arbejde for den praktiske gruppe og for registreringsfolkene. Vi synes selv, at det er blevet flot.

2005 sluttede med en reception i december måned, hvor vi kunne præsentere Årsskrift 2005 samt indvie skolestuen med den nye glasdør, som Nordeafonden har skænket os. Selve receptionen var en succes med mange gæster, og det er derfor vor hensigt at gøre receptionen til en tradition. Ud over at præsentere årets Årsskrift håber vi også at kunne vise nyheder på museumsområdet.

I år kan vi således indvie en stadsstue, som den kan have set ud på en større gård i området. Baggrunden for at etablere stadsstuen er en flot egetræssofa, som vi for et par år siden fik foræret. Sofaen har stået på Boesagergård hos Hans og Bertha Frandsen, senere på Toftehøj, som Hans Frandsen også ejede. Det fortælles, at sofaen er et svendestykke af afdøde skoledirektør i København, Otto V. Jørgensen, født i 1897. Han var udlært billedskærer og møbeldesigner. Datteren, Ella

Rosenholm (f. Frandsen), fra Boesagergård tog sofaen med sig, da familien fraflyttede Smørum. Sofaen stod i 2002 i Herlev hos skoleinspektør Bjarne Rahbek, som syntes, den var for stor til et moderne rækkehus og derfor ønskede, at den skulle tilbage til Smørum. På grund af de store reparationsarbejder i Smørum Gl. Skole, har vi haft sofaen deponeret hos kommunens tekniske afdeling i en længere periode. For at levendegøre stuen har vi fået fremstillet endnu en figur, "gårdejeren" som har sat sig tilrette i stadsstuen og tændt sin lange pipe.

Vi har samtidig fået fremstillet en vaskekone til kvinderummet og en præst til kirkerummet.

Året 2006 startede med et besøg i det gamle Radiohus i Rosenørns Allé. Radiohuset blev planlagt og projekteret allerede i 1936-37, og det blev stort set taget i brug i 1940. Dog udsatte man færdiggørelsen af koncertsalen til efter krigen for at undgå at besættelsesmagten, tyskerne, fik endnu en stor sal, som de kunne bruge til deres propagandamøder. Arrangementet var lørdag d. 14. januar og næsten 30 medlemmer fik chancen for at kigge indenfor, som nogle af de sidste gæster, der blev vist rundt, mens det stadig var et radiohus. Radiohuset har været model for mange andre radiohuse, idet det var et af de første byggerier, der fra grunden var planlagt som et radiohus. Hidtil havde man benyttet sig af allerede eksisterende bygninger, som blev tilpasset det nye medie. Radiohuset tid som radiohus er nu snart forbi. Huset er solgt i forbindelse med bygning af DR-Byen i Ørestaden. Det overtages af Musikkonservatoriet, som nu får de bedst tænkelige forhold for undervisning af de kommende musikere. Der bliver et utal af prøverum i de oprindelige talestudier og kontrolrum. De får flotte musikstudier til sammenspil og en rigtig flot og moderniseret koncertsal.

Torsdag d. 2. februar skulle vi have haft Kirsten Grubb Jensen fra Folkeuniversitetet i Roskilde på besøg, hvor hun skulle fortælle om Korstogene under titlen: ”Situationen i Det Hellige Land i 1100-tallet”. Ganske kort tid før måtte hun desværre melde afbud på grund af sygdom. Heldigvis kunne Elise og Knud-Erik Hansen træde til med en flot lysbilledaften om deres rejse i Amazonlandet.

Lørdag d. 4. marts havde vi igen en meget velbesøgt generalforsamling. Der måtte i sidste øjeblik sættes ekstra stole og borde op, så alle kunne få plads. Formanden gennemgik i bestyrelsens beretning årets forløb i foreningen og kunne konstatere, at alt byggearbejde nu var

tilendebragt, og vort eget arbejde med at få udstillinger og scenarier på plads også var godt i gang. På et spørgsmål fra salen om facademaling, der endnu ikke var gennemført, kunne formanden referere til kommunens sagkyndige, der siger, at facaden skal males med silikatmaling, som skulle være tilstrækkelig diffusionsåben til at evt. fugt kan finde vej ud af muren. Fra Susanne Stilling Frederiksen var der et skriftligt forslag om at dokumentere Ledøje-Smørum Kommunes sidste år ved at fotografere alle aktiviteter og begivenheder. Forslaget blev godt modtaget, og der blev straks nedsat en arbejdsgruppe til at gennemføre projektet. Der var genvalg på alle poster undtagen for Lisa Christensen, som havde ønsket at fratræde, da hun og hendes mand, Svend Christensen, var fraflyttet kommunen.

Efter generalforsamlingen var der som optakt til årets heldagstur foredrag om Kalundborg. Inger Havn, der skulle være vores guide på turen, fortalte inspirerende og fascinerende om Kalundborg og Lerchenborg, så bussen, vi på forhånd havde reserveret, var overtegnet, inden tilmeldingslisten nåede hele vejen rundt. En ekstra bus blev hurtigt booket så alle, der ønskede det, kunne komme med.

Nationalmuseet havde i begyndelsen af året en særdeles spændende udstilling vel især for de ældre medlemmer, der kan huske lidt om besættelsestiden. Den yngre del af befolkningen kan nok have svært ved at forstå, hvad det var, der skete dengang. De kan vel ikke altid forbinde det, de ser på sådan en udstilling, med de forhold vi levede under dengang. Foreningen havde arrangeret en tur søndag d. 26. marts, og havde sørget for en guide. Guiden var nok for ung til at fortælle os noget nyt. Vi var nok mere vidende om, det vi så. Men en spændende eftermiddag, som gav megen snak imellem deltagerne om det, vi så og selv havde oplevet dengang.

Fra besøget på Lerchenborg. Foto: Per E. Tidgen.

Søndag d. 30. april arrangerede foreningen, i lighed med næsten alle historiske foreninger og museer, ”Historiens Dag”. Det fælles tema var ”Børns leg i historien”. Arbejdsgruppen havde sat alle sejl til, og det blev en flot dag. Der blev leget i skolegården (P-pladsen) og der blev leget mange (stille) lege inde i det store mødelokale. Der blev også mulighed for at prøve, hvordan det var at gå i skole i 50’erne og at skrive skråskrift med pen og blæk. Arrangementsgruppen og deres hjælpere havde stor ære af en flot dag. Besøgstallet kunne nok have været større, men det er svært at kæmpe mod de store københavnske museer, som ligger så tæt på og har mulighed for storstilede annoncekampagner.

Lørdag d. 20. maj var der så heldagstur til Kalundborg. Desværre var Inger Havn blevet syg, hun skulle have nye hofter. Men hun havde sørget for gode afløsere.

En utrolig vidende guide gjorde rundvisningen i Kalundborg til en stor oplevelse. Foto: Per E. Tidgen.

Desuden blev besøget på Lerchenborg i sidste øjeblik ændret fra om eftermiddagen til om formiddagen, for pludselig ville komtessen alligevel holde sin 70-års fødselsdag om eftermiddagen den samme dag. Det gjorde dog ikke besøget mindre spændende, idet vi derved også fik lejlighed til at se en flot opdækning til ”damefrokost” for 80 gæster. Det ene hold blev endda vist rundt af komtessens datter, der netop var hjemkaldt fra Langeland for at være toastmaster ved festen. Efter spisning på Gisseløre tog vi til Kalundborg Kirke, hvor vi fik en grundig orientering om de 5 tårne, det sammenstyrtede midtertårn, de tykke mure, altertavlen og meget mere.

Fredag d. 30. juni lidt over kl. 8 indløb der en spændende mail på formandens pc'er:

*Vi graver pt. ved Kong Svends Høj.
Vi udgraver en skeletgrav fra 2.400 f.K -
den sene del af Bondestenalderen.
I skal være meget velkomne til at komme
ud og kigge.
Fundet tages op midt på dagen i dag.*

*Med venlig hilsen
Kroppedal Museum
For Anne B. Hansen, arkæolog Linda
Kjeldsen*

Denne mail blev straks videresendt til alle de medlemmer, der er på foreningens mailliste. Det var spændende at se, hvordan arkæologerne langsomt og forsigtigt fejede de sidste gram jord væk fra skelettet. Desværre var det ikke så mange medlemmer, der så dette spændende stykke arkæologiske arbejde. Udgravninger af denne art bliver først offentliggjort

Arkæologerne forsøger at fritlægge lårbenene for at kunne optage dem i et helt stykke. Dette er vigtigt for bestemmelse af personens alder og køn. Foto: Fredi Paludan Bentsen.

umiddelbart før, arbejdet påbegyndes, det sker for at undgå hærværk, hvad der tidligere har været i sådanne situationer.

Hvert andet år har vi haft Vågen By, og det er nu 4. gang. I år er det måske sidste gang. Ingen kender mulighederne i den ny storkommune Egedal. I år var vi selvfølgelig også med i arrangementet. Vi var i hallen med en stand sammen med Lokalarkivet og Slægtshistoriske Forening. Det var kun få af de andre foreninger, der havde en stand i Hallen. De havde brugt deres kræfter på arbejdet ude på hjemstederne. Forståeligt nok. Der var al for megen støj og distraherende arrangementer i Hallen til, at standene kunne betjene ”kunderne” ordentligt. Synd at Hallen ikke blev samlingsstedet for foreningerne, som udgangspunkt for besøg på hjemstederne. I Smørum Gl. Skole var der livlig trafik af gæster og

også denne gang af mange børn, der ville prøve at være elev i 1950-ernes skole.

For netop et år siden var fire af foreningens medlemmer på besøg i venskabskommunen Dassel i forbindelse med byens Hubertusdage. Ved den lejlighed blev der aftalt et genbesøg, som fandt sted netop i forbindelse med Vågen By. Der kom 5 gæster, som blev privat indkvarteret. Vore gæster var med i Hallen til åbningen og blev derpå kørt rundt til de fleste af de lokale arrangementer. De fik et godt indtryk af, hvad foreningslivet er i Ledøje-Smørum, og hvad foreningerne kan tilbyde kommunens borgere af fritidsaktiviteter. Lørdag var gæster og værter på besøg i Ølstykke og Stenløse hos deres historiske foreninger og museer. Især Skenkelsø Mølle var en stor oplevelse for vore gæster, men så sandelig også for os selv, der var med på turen. Lørdag aften var gæsterne fra Dassel inviteret til middag i Smørum Gl. Skole sammen med bestyrelse og repræsentanter for de forskellige arbejdsgrupper, vi har i foreningen. Gæsterne har efter hjemkomsten takket for arrangementet og prist denne lørdag aften ikke bare for den hyggelig stemning, men også for det ”faglige” udbytte, som samtalerne med arbejdsgruppemedlemmerne gav dem med hjem. Nu er det spændende, om Egedal Kommune vil fastholde Dassel som venskabskommune.

Søndag d. 10. september havde vi indbudt til besøg på Kroppedal Museum til en rundvisning i udstillingen M3. Linda Boye fra den arkæologiske afdeling var vor guide. Linda førte os igennem de mange arkæologiske problemer, der er i forbindelse med udvidelse af Motorring 3, som har givet navn til udstillingen sammen med stjernetågen M 3, som også var en del af udstillingen. Da vi kendte Linda Boye fra tidligere besøg på Kroppedal og fra rundvisninger i marken, blev det

Fra besøget på Kroppedal. Linda Boye (til venstre) fortæller om den gamle Roskildevej. Foto: Fredi Paludan Bentsen.

en meget hyggelig eftermiddag med mange spørgsmål fra deltagerne. Vi havde givet besøget undertitlen, ”Flinteøkserne vender tilbage, næsten”, for de 10 økser, der blev fundet på familien Thygesens jorder, var udlånt fra Nationalmuseet og også udstillet sammen med mange andre tidligere fund i området. Også det kunne Linda Boye fortælle om, og hvordan hun selv havde fundet den 7. økse, da de seks første skulle præsenteres og overgives til Nationalmuseet.

Rejseklubben har også i år haft et særdeles flot arrangement på programmet med både en optaktsaften d. 27. september og rejse til Spanien i efterårsferien. Men mere derom andet sted i Årsskriftet.

En gammel kending i Ledøje-Smørum, Bruno Kvist, udgav i 2005 en bog med sin opfattelse af Wolfgang Amadeus Mozart. I den anledning fik vi Bruno til at holde en aften over temaet: ”Mozart – Mennesket bag musikken”. Vi havde forlagt aftenen til Kulturhuset bl.a. af musikalske grunde. Det blev mandag d. 6. november. Da vi nu havde mulighed for et større publikum, gav vi

*Bruno Kvist under sit spændende foredrag om Mozart.
Foto: Fredi Paludan Bentsen.*

vore søsterforeninger i Ølstykke og Stenløse mulighed for at deltage. Det blev en forrygende aften med Bruno som den store intertainer, lidt musik, men meget historie.

Årets sidste arrangement, fredag d. 8. december, bliver en reception, hvor vi præsenterer Årsskrift 2006, den nye stadsstue og de nye figurer i kvinderum og kirkerum.

Som nye aktiviteter er Knud Remi Christensen begyndt på en skoletjeneste, hvor de yngste klassetrin bliver inviteret op en formiddag for at se skolestuen. De får noget at vide om, hvordan det var at gå i skole tidligere,

og prøver at skrive med pen og blæk i stedet for på computer. Et andet af Knuds ønsker er, at Smørum Gl. Skole med museumsdelen skal være mere åben og ikke bare i forbindelse med vore foredragsarrangementer. Derfor har han tilbudt at holde huset åbent den første søndag i hver måned. Der har været besøg hver gang, ikke i stort antal, men en sådan aktivitet skal jo også have tid til at blive indkørt.

Som det kan ses andet sted i Årsskriftet, har vi mange sponsorer fra det lokale erhvervsliv. Uden deres støtte vil vi have svært ved at gennemføre de mange arrangementer og udgivelse af Årsskrift og SMÅNYT. Også de historiske foreningers fællesskab ”Dansk Lokalhistorisk Forening” støtter udgivelsen af Årsskriftet. En hjælp vi er meget glade for.

Tak til alle, der har hjulpet os, tak til bestyrelsen, der har holdt 6 bestyrelsesmøder, til registrerings- og den praktiske gruppe, der har haft 19 arbejdsaftener. Derudover har den praktiske gruppe også benyttet mange dagtimer til at få bl.a. den flotte stadsstuen færdiggjort. Jeg kan tilføje, at ”Tordenskjolds soldater” også her gør sig gældende, idet mange indgår i flere af disse grupperinger.

En stor tak til vore sponsorer, der gør det muligt at udgive Årsskrift 2006

Balthasar-Gruppen v/Cand. pæd. Jens Jørgen Nygaard, Ledøje

Benny Johansen & Sønner A/S, Kirkevej 8, Ledøje

Buehøjgård Møbler A/S, Hove Bygade 4, Hove

Dansk Lokalhistorisk Forening

Gartneriet Rosenlund v/Åge Jacobsen, Skebjergvej 33, Smørumnedre

Lille Smørum Krydderurter, Skebjergvej 24, Lille Smørum

Murermester Brdr. Theisen, Rugvej 7, Smørumvang

Nordea A/S (Smørum afd.), Flodvej 75, Smørumcentret

Otto's Turist, Råbrovej 3, Ledøje

Realmæglerne, Viggo Axelsen, Flodvej 73B, Smørumcentret

SKP, Tømrer- & Snedkerfirma, Tørveslettevej 5, Smørumnedre

Smørum Bøger og Papir v/Anette Brogaard, Smørumcentret

Smørum Golfcenter, Restaurant Caddie, Skebjergvej 46, Smørumnedre

Smørum VVS, Kirkevangen 7, Smørumovre

